

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI**

KAYAKÖY (MUĞLA, FETHİYE) HALILARI

Emine ERDAL SİDELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. N. Rengin OYMAN

ISPARTA - 2017

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

Bu tez 18/12./2017 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

DANIŞMAN

Doç. Naile Rengin OYMAN

İmza:

ÜYE

Doç. Dr. Mehmet ÖZKARTAL

İmza:

ÜYE

Doç. Dr. Ömer ZAIMOĞLU

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

İmza ve Mühür

Doç. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ
SDÜ Güzel Sanatlar Enstitü Müdürü

Bu çalışma.....tarafından desteklenmiştir.

Proje No:

BİLDİRİM SAYFASI

T.C

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış kurallarına uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak çalışmada bana ait olmayan tüm veri düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Emine ERDAL SİDELİ

Isparta 2017

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
KISALTMALAR DİZİNİ	i
ŞEKİLLER DİZİNİ	ii
ÇİZELGELER DİZİNİ	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. KAYAKÖY'ÜN (MUĞLA, FETHİYE) COĞRAFİ, SOSYO-EKONOMİK KONUMU, TARİHÇESİ VE GELENEK GÖRENEKLERİ	4
1.1. Kayaköy'ün (Muğla, Fethiye) Coğrafi Konumu.....	4
1.2. Muğla Fethiye Kayaköy'ün Tarihçesi.....	4
1.3. Sosyo kültürel, Ekonomik Yaşam.....	6
1.4. Gelenek-Görenek ve Aile Yaşantısı.....	8
II. BÖLÜM	
2. MUĞLA FETHİYE KAYAKÖY HALILARININ TARİHÇESİ TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ KULLANIM ALANLARI	10
2.1. Muğla Fethiye Kayaköy Halılarının Tarihçesi.....	10
2.2. Muğla Fethiye Kayaköy Halılarının Teknik Özellikleri	10
2.3. Kullanılan Araç-Gereçler	12
2.4. Dokuma Hazırlık ve Dokuma Aşamaları	14
2.4.1. Desenin (Modelin) Belirlenmesi	14
2.4.2. İpliğin Hazırlanması.....	14
2.4.3. İpliğin Boyanması	15
2.4.4. Çözgünün (Erişin) Hazırlanması.....	23
2.4.5. Gücü Bağlama	24
2.4.6. Çiti ve Kilim Örgüsü.....	24
2.4.7. İlme Atma.....	24
2.4.8. Kenar Örgüsü	25
2.4.9. Dokumanın Bitirilmesi.....	25

III. BÖLÜM

3. MUĞLA FETHİYE KAYAKÖY HALI ÖRNEKLERİ VE KATALOG ÇALIŞMASI	27
---	----

IV. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	88
KAYNAKÇA	97
ÖZGEÇMİŞ	100

KISALTMALAR DİZİNİ

cm.....	santimetre
mm.....	milimetre
s.....	sayfa
vb.....	ve benzeri
vs.....	vesaire
yy.....	yüzyıl
Doç.....	Doçent
S.D.Ü.....	Süleyman Demirel Üniversitesi
a.g.e.....	adı geçen eser

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1.: Fethiye Kayaköy Haritası	4
Şekil 2.: Kayaköy'den (Levissi) Bir Görüntü (Erdal Sideli, 12.09.2016)	6
Şekil 3.: Kayaköy Ovası'ndan Bir Görüntü. (Erdal Sideli, 12.09.2016)	8
Şekil 4.: Bahçede Bulunan Bir Sarma Tezgah (Erdal Sideli, 12.09.2016)	11
Şekil 5.: Tezgah Detay (Erdal Sideli, 12.09.2016)	11
Şekil 6.: Ahşap Kirkit Örneği (Erdal Sideli, 11.11.2016).....	12
Şekil 7.: Yörede Kullanılan Makas Örnekleri (Erdal Sideli, 05.05.2017).....	13
Şekil 8.: Kirmen (Erdal Sideli, 05.05.2017)	13
Şekil 9.: Yün Tarağı (Erdal Sideli, 19.09.2016)	14
Şekil 10.: Boyanmış Yünler (Erdal Sideli, 17.09.2016).	23
Şekil 11.: Türk Düğümü (Bayrakçı ,1997:97)	25
Şekil 12.: Saçak ve Kilim Örgüsü (Erdal Sideli, 17.09.2016)	26
Şekil 13.: Kabak Çiçeği Modeli ve Yüzey Şeması (Erdal Sideli,19.09.2016)	28
Şekil 14.: Kabak Çiçeği Modeli ve kareli Yüzey Şeması (Erdal Sideli,19.09.2016)	29
Şekil 15.: Köşeli Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	31
Şekil 17.: Saplı Göbek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Münire Yalçınkaya, 2016) (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	33
Şekil 18.: Düğmeli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	35
Şekil 19.: Düğmeli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	36
Şekil 20.: Saplı Göbek (Sarkaçlı) Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	38
Şekil 22.: Güllü Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)	41
Şekil 23.: Güllü Çiçek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)	42
Şekil 24.: Bitmez Köşe Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	44
Şekil 25.: Bitmez Köşe Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	45
Şekil 26.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	47

Şekil 27.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	48
Şekil 28.: Saplı Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	50
Şekil 30.: Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	53
Şekil 31.: Göbekli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	54
Şekil 32.: Saplı Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	56
Şekil 33.: Saplı Çiçek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	57
Şekil 34.: Madalyonlu Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	59
Şekil 35.: Madalyonlu Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	60
Şekil 36.: Köşeli Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	62
Şekil 37.: Köşeli Göbekli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	63
Şekil 38.: Zeytuni Köşe Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)	65
Şekil 39.: Zeytuni Köşe Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)	66
Şekil 41.: Yeminli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	68
Şekil 42.: Yeminli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	69
Şekil 43.: Düğmeli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	71
Şekil 44.: Düğmeli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	72
Şekil 45.: Mihraplı Seccade Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	74
Şekil 46.: Mihraplı Seccade ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	75
Şekil 47.: Saplı Çiçek Modeli ve Şematik Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	77
Şekil 48.: Saplı Çiçek Modeli ve kareli Şematik Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	78
Şekil 49.: Paspas ve Minder Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	80
Şekil 50.: Paspas ve Minder kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	81
Şekil 51.: Paspas (Modelin Adı Bilinmiyor) Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	83
Şekil 52.: Paspas (Modelin Adı Bilinmiyor) Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	84
Şekil 53.: Yeminli Paspas Modeli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016).....	86

Şekil 54.: Yeminli Paspas Modeli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)	87
Şekil 55.: Geçmiş Döneme Ait kabak çiçeği modellenli Kayaköy Halısı (Macide Ceylan,2017).	92
Şekil 56.: Günümüze uyarlanmış kabak çiçeği modellenli Kayaköy Halısı (Macide Ceylan,2017).	93

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 1.: Kabak Çiçeği Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	30
Çizelge 2.: Köşeli Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	32
Çizelge 3.: Saplı Göbekli Modeli'nin teknik ve sanatsal özellikleri.....	34
Çizelge 4.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	37
Çizelge 5. Saplı Göbekli (Sarkaçlı) Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	40
Çizelge 6.: Güllü Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	43
Çizelge 7.: Bitmez Köşe Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	46
Çizelge 8.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	49
Çizelge 9.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	52
Çizelge 10.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	55
Çizelge 11.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	58
Çizelge 12.: Madalyonlu Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	61
Çizelge 13.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	64
Çizelge 14.: Zeytuni Köşe Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	67
Çizelge 15.: Yeminli modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	70
Çizelge 16.: Düğmeli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	73
Çizelge 17.: Mihraplı Seccade Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	76
Çizelge 18.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	79
Çizelge 19. Haçvari Paspas Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	82
Çizelge 20.: Sandalye Minderi Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	85
Çizelge 21.: Yeminli Paspas Modeli'in Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	88
Çizelge 22.: Araştırmada Saptanan Halıların Sayısı.....	94
Çizelge 23.: Araştırmada Saptanan Halıların Saçak Uzunlukları.....	94
Çizelge 24.: Araştırmada Saptanan Halıların Hav Yüksekliği.....	95
Çizelge 25.: Araştırmada Saptanan Halıların Modelleri.....	95
Çizelge 26.: Araştırmada Saptanan Halılarda Kullanılan Renkler.....	96

ÖNSÖZ

Araştırma süresince bilgi, görgü ve manevi desteğini benden esirgemeyen ve her zaman yanımda olan sevgili danışmanım Doç. Naile Rengin OYMAN'a, eğitim yaşamımda koşulsuz destek olan sevgili eşim ve çocuklarıma, anneciğim ve babacığım, alan araştırması sürecinde beni yalnız bırakmayan Atik SİDEKLİ ve Şengül YILTIR'a, Kayaköy halıları ile ilgili bilgilerini benimle paylaşan ve dokuma örneklerine ulaşmamı sağlayan tüm Fethiye, Kayaköy halkına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Emine ERDAL SİDELİ

Isparta, Aralık 2017

ÖZET

KAYAKÖY (MUĞLA, FETHİYE) HALILARI

Emine ERDAL SİDELİ

**Süleyman Demirel Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı,
Yüksek Lisans Tezi,
Yıl: Aralık 2017, Sayfa: 99**

Danışman: Doç. N. Rengin OYMAN

Geleneksel Türk Sanatları içinde yer alan el halıcılığı, sanatsal ve kültürel açıdan önemli bir yere sahiptir. Anadolu'nun hemen her yerinde üretilmiş olan bu yaygılar, nesiller aracılığı ile günümüze kadar gelmişse de eski önemini giderek yitirmektedir.

Araştırma, yöre halkı tarafından oldukça yaygın olarak halen kullanılan Fethiye Kayaköy halılarının ulaşılabilen örneklerini belgelemek, incelemek ve doğru bilgilerle gelecek nesillere aktarmak amacıyla yapılmıştır.

Fethiye ve çevresinde geleneksel dokumalarla ilgili birçok araştırma yapılmış, ancak Fethiye Kayaköy Halıları ile ilgili geniş ve içerikli bir çalışma yapılmamıştır.

Fethiye Kayaköy bulunduğu bölge ve taşıdığı kültür değerleri, havlı dokumaları açısından incelendiğinde motiflerin zenginliği, kullanılan renkler ve teknik olarak birer belge niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Fethiye Kayaköy halılarının tanıtımı, belgelendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması açısından oldukça önemlidir.

Bu bağlamda bölgede ulaşılabilen halıların renkleri, kullanılan desenler, araç gereçler, malzemeler, uygulanan teknikler saptanmıştır. Muğla-Fethiye Kayaköy halılarının, iplik hazırlama, dokumanın yapılması, dokuma teknikleri, motiflerin ve kullanılan malzemelerin yöresel isimleri belirlenmeye çalışılmış, renkler malzeme, motifler yöresel terimler, kaynak kişilerden alınan bilgilerle literatüre eklenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: El Halısı, Muğla-Fethiye, Kayaköy, Kayaköy halıları.

ABSTRACT

KAYAKÖY (MUĞLA, FETHİYE) CARPETS

Emine ERDAL SİDELİ

**Suleyman Demirel University
Fine Arts Institute
Department of Traditional Turkish Arts, Master of Art Thesis,
Year: December 2017, Pages: 99**

Adviser: Assoc. Prof. N. Rengin OYMAN

Handwoven carpentry in traditional Turkish arts has an important place both artistic and cultural. These propagators, which have been produced almost everywhere in Anatolia, have lost their former significance even though they came up to date with their generations.

The research was conducted in order to document and analyze the examples of Fethiye Kayaköy residents, which are widely used by the local people, and to transmit them to future generations with accurate information.

There have been a lot of researches about traditional textiles in and around Fethiye, but a large and informative study has not been done about Kayaköy Fires in Fethiye.

The region where Fethiye Kayaköy is located and the cultural values it carries, when examined from the point of view of pile fabrics, carries the richness of the motifs, the colors used and the technical characteristics of the documents.

This study is very important in terms of introducing, documenting and conveying to future generations of Fethiye Kayaköy residents.

In this context, the colors, patterns, tools, materials, techniques applied to the area are available. Muğla-Fethiye Kayaköy carpets were intended to determine yarn preparation, weaving techniques, weaving techniques, motifs and local names of the materials used, colors, materials, motifs, local terms.

Key words: Hand carpet, Muğla-Fethiye, Kayaköy, Kayaköy carpets.

GİRİŞ

Türklerin en eski geleneksel dokumalarından biri olan halı sanatı, Türk Tarihi'nde önemli bir yere sahiptir. Halı sanatının Türklerin yerleştiği bölgelerde başlaması ve onlarla birlikte yayılması, bu yerin önemini belirten faktörlerin başında gelir.Yapılan araştırmalar halı sanatının başladığı yerin, Orta Asya'da Türkler'in yaşadığı bölgede olduğunu ortaya koymuştur.Bu sanatı,bir sanat olarak geıştiren ve dünyaya tanıtan Türkler olmuştur(Yetkin, 1999:1).

Halılar üzerine ilk ciddi araştırmalar,1891'de Viyana halı sergisi kitabının yayınlanmasıyla başlamıştır.Altaylar'da 5. Pazırık kurganında buzullar içinden çıkartılan en eski halı Asya Hunları bölgesinden gelmektedir.Rudenko,kurgandaki eşya ile halıyı İskitlere mal ederek M.Ö.5.yılıla tarihlendirmiştir(Aslanapa, 1999:9).

Bu halının Türk düğümü ile yapılmış olması Türk halı tarihi bakımından önemlidir.Bundan sonra M.S 3-4.yüzyıllara tarihlendirilebilen en eski halı parçaları, Doğu Türkistan'da ele geçmiş olanlardır.Bunlar küçük ve mütevazi örnekli parçalar olmakla beraber düğümlü halı tekniğinin ilerlemiş safhasına işaret ederler(Yetkin, 1999:4).

Türk halı sanatının düzenli ve sürekli gelişmesinde en önemli yeri,Anadolu Selçuklularının merkezi Konya'da bulunan Selçuklu halıları almaktadır.Dünya halı sanatı tarihinde hakiki 'Gördes-Türk' düğümü tekniği ile yapılmış ilk halılar olarak uzun zaman yer almış bu halılardan 8 tanesi 1905 yılında Alaaddin Camii'nde bulunmuştur.

14.yüzyıl başında Anadolu Selçuklularının son buluşundan sonra, Osmanlıların halı sanatındaki faaliyetleri,13.yüzyılda Selçukluların geliştirdiği sağlam temel üzerinde yükselmeye başlamıştır.14. ve 15. Yüzyıl boyunca yapılan halılar teknik ve motif bakımından Selçuklu halı sanatının prensiplerine bağlı kalmışlardır.Ancak yeni kompozisyon ve motif özellikleriyle de Türk halı sanatının şekillenmesini sağlamışlardır(Yetkin, 1999:35).

Sonuç olarak Türkler, hangi dönem ve hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın halı dokuma sanatını ve tekniklerini geliştirmiş ve nesilden nesile aktarmışlardır.

Türklerde halının bu kadar önemli bir yere sahip olmasında ve gelişmesinde göçebe hayatın içinde önemli bir zemin yaygısı ve ısınma aracı olarak kullanılmasının büyük etkisi olmuştur.

Günümüzde ise, yaşam şartlarının değişmesi hızlı tüketim, köyden kente yapılan göçler, farklı sanayi kollarının gelişmesi, tüketicilerin daha çok makine halılarına yönelmeleri, yörede sadece belli yaş grubundaki kadınların bu dokumaları yapması, gençlerin dokumaya karşı ilgisiz olmaları, ekonomik ihtiyaçlardan dolayı eski dokumaları elden çıkarmaları, dokumacılık alanında yeterli bilimsel araştırmaların olmaması yörede halıcılığın giderek unutulmasına yol açan sebeplerden bazılarıdır. Fethiye, Kayaköy halılarının belli örnekleri, çeyiz olarak yapılması sebebi ile günümüze kadar gelmiştir. Bu halılar yöre insanı için önemli bir yer tutmuş, divan örtüsünden sandalye minderine kadar kullanım alanlarında kendine yer bulmuştur.

Bu bölgede, Fethiye, Kayaköy halıları ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan bu araştırma ile hem Fethiye, Kayaköy'ün dokuma kültürünü ortaya koyan bir çalışma olmuş, hem de halıların renk, desen, motif özelliklerinin belirlenmesi ile gelecek kuşaklara aktarımı açısından önemli bir katalog ve belgeleme çalışması olarak önem taşımaktadır.

Muğla Fethiye Kayaköy halıları, alan araştırması yöntemi kullanılarak tespit edilmiştir. Tespit edilen halıların geçmişteki örnekleri ile karşılaştırma yöntemi kullanılarak geçmişten günümüze örneklerin karşılaştırması yapılmıştır. Ayrıca alan araştırması öncesi bölge ile ilgili kuramsal kaynaklara ulaşılmış, gerekli bilgiler kaynak araştırma yöntemi kullanılarak veriler saptanmıştır. Alan Araştırmasında sözlü ve yazılı görüşme tekniği kullanılmıştır Muğla-Fethiye, Kayaköy geleneklerinde çeyiz olarak önemli bir yere sahip olan halılar hakkında bilgi vermek ve bu halıları literatüre kazandırmak çalışmanın en önemli amacıdır.

Yörede günlük yaşantıda önemli bir yer tutan dokumalardan ulaşılabilen örneklerin kaynak kişilerle yapılan sözlü görüşmeler doğrultusunda teknik, malzeme, desen, kompozisyon, renk, boya ve kullanım alanlarının belirlenmesi amaçlanmış olup; bu özellikler inceleme fişleri üzerinde yazılmıştır. Ayrıca ulaşılabilen

örneklerin yüzey şemaları, motifleri, renk ve kompozisyon özellikleri, tarihçesi, kullanım alanları hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmada toplam 62 adet halı saptanmış, bunlar içinde benzer halılar gruplar halinde ayrıştırılarak tezin konusuna dahil edilmiştir. Birbirine benzeyen halılar gruplandırılmış, yapılan araştırma sonucunda, 21 adet halı incelemeye alınmıştır. Çalışma, Muğla-Fethiye, Kayaköy halılarının teknik ve sanatsal özelliklerini, araştırma sırasında bulunan örnekler içerisinde seçilenleri kapsamaktadır.

Araştırmada, ulaşılabilen dokumaların fotoğrafları çekilmiş, teknik, boyut, kalite, kompozisyon, renk, boya ve kullanım alanları incelenmiştir. Fotoğrafları çekilen dokumalar, bilgi fişlerine aktararak, halı çözümlenmesi yapılmış, gelecek kuşaklara doğru biçimde aktarılabilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma, Muğla-Fethiye, Kayaköy halılarının teknik ve sanatsal özelliklerini, araştırma sırasında bulunan örnekler içerisinde seçilenleri kapsamaktadır.

Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır:

I Bölümde: Muğla-Fethiye, Kayaköy'ün Coğrafi, Sosyo ekonomik konumu, Tarihçesi Gelenek ve Göreneklere,

II. Bölümde, Muğla-Fethiye, Kayaköy Halılarının tarihi ve teknik özellikleri kullanılan araç gereçler,

III. Bölümde, Muğla-Fethiye, Kayaköy Halı kataloğu,

IV. Bölümde, değerlendirme ve sonuç yer almaktadır.

Araştırmada, materyal olarak; dijital fotoğraf makinesi, video kamera, ses kayıt cihazı, bilgisayar, yazıcı, L metre ve şerit metre kullanılmıştır.

I. BÖLÜM

1. KAYAKÖY'ÜN (MUĞLA, FETHİYE) COĞRAFİ, SOSYO-EKONOMİK KONUMU, TARİHÇESİ VE GELENEK GÖRENEKLERİ

1.1. Kayaköy'ün (Muğla, Fethiye) Coğrafi Konumu

Kayaköy, Güneybatı Anadolu'nun Teke yöresinde Muğla ili, Fethiye ilçesinde yer almaktadır. Kayaköy yerleşkesinin bulunduğu saha, Fethiye ile Ölüdeniz körfezleri arasındaki yarımada üzerindedir. Yarımadanın doğusunda Mendos dağı (1758 m), güneydoğusunda Babadağ (1969m) bulunmaktadır.

Şekil 1.: Fethiye Kayaköy Haritası (<http://www.arasikackm.com/m/fethiye-kayakoy>, 19.06.2017)

1.2. Muğla Fethiye Kayaköy'ün Tarihçesi

Fethiye - Kayaköy'ün tarihi ve ne zaman kurulduğu ile ilgili olarak arkeolojik verilere dayanan bir araştırma yok denecek kadar azdır. Ancak Kayaköy'ün kuruluşunu çeşitli araştırmacılar tarafından M.Ö. 3000 yıl öncesine kadar gittiği ifade edilmesine karşın, Kayaköy ve çevresindeki Lahit ve Kaya mezarlarından, M.Ö. 4000'lere gittiği sanılmaktadır (Turoğlu, 2005: 359). Kayaköy ve çevresinde, sırasıyla, Likyalılar, Büyük İskender, Romalılar ve Rumlar yaşamıştır.

Yörük, Türkmen Tarihi araştırmacısı Eren Fehmi Eroğlu'na göre;

Köye, Menteşe Beyliği döneminden itibaren yoğun bir Türkmen - Yörük varlığına dair ilk resmi belgeler Osmanlı Devleti ile başlar. Padişah II. Bayezid dönemine ait Osmanlı Tahrir yani vergi defterlerinden itibaren köyün bugün olduğu gibi ikiye ayrıldığını görürüz. Türkmen ve Yörüklerin yaşadığı Kayı Köyü ile Taş Kayı Köyü, gayrimüslimlerin yaşadığı Elviz köyü. Padişah II. Bayezid Dönemine ait olan ve Başbakanlık Devlet Arşivi'nde yer alan 39 Numaralı Osmanlı Tahrir Defterine göre köyün gerçek ismi Kayı'dır. Kayı Köyü'nden ayrı olarak bugün Belen'den Kınalı'ya dek uzanan tarafta da Taş Kayı Köy yer almaktadır.

Yerel halkın Gayı olarak isimlendirdiği ancak, bugün yanlış bir adlandırma ile, kaya ismini almış köyün kurucuları, Oğuzların kayı boyudur. Köyün varlığına ilk kez II. Bayezid dönemi kayıtlarında rastlanır. Bu döneme ait kayıtlarda köyün ismi, Kayı ve Taş kayı olarak yer alır. Taşkayı ifadesi bugünkü anlamında olmayıp Oğuz Türkçesindeki diş anlamındadır. Sözcük köyü kuran cemaatin doğrudan Türkistan'dan geldiğini gösterir. Köyün sınırları içindeymiş gibi görünen Rum evlerinin bulunduğu yer, Osmanlı tarafından tarih boyunca Elviz adıyla anılan ayrı bir köydür. Bugün tüm dünyada Levissi adıyla bilinmektedir (Eroğlu, 2015: 63).

Yerleşim yerinde Müslüman ve Hıristiyan halk yan yana ya da karşılıklı konuşlanmış mahallelerde yaşarlardı. Müslümanların cami, medrese gibi sosyal alanları ile gayri Müslimlerin tesisleri karışmazdı. Bu açıdan Kayı Köyü de klasik bir Osmanlı yerleşimidir.

Köy coğrafi anlamda ikiye ayrılır, Rumların oturduğu Levissi köyü; Eski adı Osmanlıdaki deyimini ile Elviz, Rumların söylemiyle, "Levissi" olan Kayaköy, Muğla ili Fethiye ilçesinin 7 km. güneyinde bulunan Güney Ege'nin en eski ve en büyük Anadolu-Rum yerleşmesidir. Levissi'den ilk kez 14.yy'da yöreyi ziyaret eden İtalyan gezgin Sanudo'nun notlarında söz edilmekte ve Hıristiyan toplumun, 13.yy'dan beri Kayaköy'de yaşadığı anlaşılmaktadır (Kısalı Ovalı ve Delibaş, 2000: 6).

Sanudo'dan sonra Evliya Çelebi (17.yy.) Fethiye'deki bu kentten "Kaya" olarak söz etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde tamamı Rum olan, UNESCO tarafından "Dostluk ve Barış köyü" ilan edilen ve bugün açık müze olarak turistik değere sahip yerleşimin 1912 yılı nüfusu 6500 olarak belirtilmektedir (Kısalı Ovalı ve Delibaş 2016: 520).

1923 Mübadelesinde, Anadolu - Rumları burayı boşaltıncaya dek Kayaköy görkemli bir kent ve Türk - Rum halkının birlikte yaşadığı kültürel bir merkez olmuştur.

1920'lerde Kayaköy'de yöredeki Türk köylerinden çocukların da okudukları 2 okul, Türkçe kitapların da bulunduğu 1 kütüphane, tüm Kayaçukuru köylerine (Gökçeburun, Keçiler, Belen ve Kınalı) hizmet götüren doktorlar, eczaneler, 2 kilise, doku içine dağılmış çok sayıda şapel, 2 çeşme, dükkânlar ve canlı bir çarşı bulunmaktaydı. Hatta "Karya" adıyla Kayaköy'de yayınlanan bir gazete bile vardı arkeolojik ve kentsel sit yerleşimde 802 dikdörtgen planlı taş konut ve diğer binalarla birlikte toplam 860 adet yapı bulunmaktadır (Sönmez, 2000: 15).

Şekil 2.: Kayaköy'den (Levissi) Bir Görüntü (Erdal Sideli, 12.09.2016)

1.3. Sosyo kültürel, Ekonomik Yaşam

Mübadele öncesi Kayaköy'ün genel idaresinde Türk yönetiminin egemen olduğu görülmektedir. Yerleşimde (1912 yılında) tümü Hristiyan 6500 kişi yaşamaktaydı. Ovanın 500 metre yukarısında tarım ve hayvancılıkla uğraşan, yaklaşık 15 aileli iki Türk mahallesi de bulunmaktaydı. 1914 yılında Muhtarlık olan Kayaköy'de İhtiyarlar Heyeti Hristiyanların en yüksek idari yönetimiydi ve bu heyet kilise meclisi gibi her üç yılda bir seçilir; okulların işleyişi, öğretmen atamaları ve okulların verimli çalışmalarını sağlar, çeşitli sorunların Türk mahkemelerine gidilmeden çözümüne karar verirdi. Kayaköy'de bulunan iki ilkokulda eğitim Rum

öğretmenlerle Rumca ve altıncı sınıfa kadar yapılmaktaydı. Kalenin üstündeki okul erkekler, kalenin eteklerindeki (Aya Yorgi Mahallesi) kızlar okuluydu (Kısa Ovalı ve Delibaş, 2016: 525).

Yukarı Kilisenin çevresinde kahveler ve dükkânlar vardı, Burada Türk ve Rum halk birlikte sohbet ederdi. İş olarak: bakırcılık, kalaycılık, marangozluk, demircilik, ayakkabıcılık, yapıcılık vardı. Kadınlar ise dokuma işiyle ilgilenirler, çoğunlukla ipek kumaş dokurlardı. Ayrıca sosyo-kültürel bir etkinlik olarak her cuma köyün orta düzlüğünde mahalleler arası güreş müsabakaları yapılırdı. Dini günler törenlerle kutlanırdı. Üç gün kutlanan Paskalyanın ilk günü yukarı kilisede dualar edilir, ikinci gün “Ayaparaskiri” panayırında eğlenilir, üçüncü gün (temiz pazartesi) oruç tutulur ve deniz kıyısındaki “Afkule Manastırı”nda dua edilirdi. Konutlarda nesiller iç içe bir arada yaşardı. Komşuluk ilişkileri yoğundu; evlenmeler Türk kültüründe de olduğu gibi görücü usulü yapılır, farklı kültürler arası evlilik yapılmazdı, fakat düğünlerde ortak eğlenilmekteydi (Zerman, 1994: 46)

Yöre halkından Saffet Sidekli (Sidekli, sözlü görüşme, 2017) ye göre:

Türk halkı tarım ve hayvancılıkla uğraşırđı. Hububat üretimi başta olmak üzere, incir, üzüm, ceviz ve pek çok meyve ağacı yetiştirilirdi. Rumlar, İncirleri rakı yapımında kullanırdı. Üzümlerden çoğunlukla pekmez ve reçel yapılır, şarap da üretilirdi. Ayrıca uzun tarlalarda tütün yetiştiriciliği de yapılırdı. Kaya da hububattan başka Türkler, çeltik mercimek, susam, ceviz, bakla, barbunya, kavun, karpuz gibi ürünleri yetiştirdiklerini ifade etmektedir.

Aktif bir yaşamın izlerini kent ve yapım kültürüne aktaran Kayaköy’de mübadele sonrası sosyo kültürel ve sosyoekonomik yapının değişmesine bağılı olarak uzun süreli bir fiziksel eskime yaşanmıştır. “Hayalet Kent” adıyla anılan Kayaköy 1980’lerde Fethiye’nin etkin olarak dış turizme açılmasıyla turistik değer kazanmıştır. Süreç içinde yerleşmenin Türk-Yunan dostluk köyü olarak sanat ve eğitim amaçlı kullanma projeleri yapılmaktadır.

Şekil 3.: Kayaköy Ovası'ndan Bir Görüntü. (Erdal Sideli, 12.09.2016)

Alan araştırmasında edinilen gözlemlerden, Rumların ve Türklerin konut yapılarında da benzerlik ve farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Çatı özellikleri ve ocaklık her iki kültürde de mevcuttur. Rum evleri daha sık konumlanırken, Türk evlerinin daha geniş araziye yayıldığını, Rum evlerinin sıvasız taş bina, Türk evlerinin sıvalı olduğu gözlemlenmiştir.

Kayaköy'ün bugünkü durumuna gelecek olursak; köyde, Rumlardan kalma, 2000'e yakın taş ev, eczane, kız ve erkek okulu, çeşmeler, sarnıçlar, dükkânlar, 2 yel değirmeni, 14 şapel, 2 büyük kilisenin kalıntısı bulunmaktadır (Bozyiğit ve Tapur, 2010:383).

Kayaköy'de eski yerleşim bölgesi koruma altına alınmış, ancak evler yağmur, fırtına gibi doğal olaylar nedeni ile zaman içinde yıpranmıştır. Unesco tarafından 'Dünya Dostluk ve Barış köyü' ilan edilen Kayaköy, tarihi binalar açısından açık hava müzesi niteliği taşımaktadır. Şu anda köyde 2000 yerleşik nüfus bulunmaktadır.

1.4. Gelenek-Görenek ve Aile Yaşantısı

Türklerde görülen ilk aile yaşantısı çekirdek olmayıp, anne, baba, çocuklar, babanın annesi ve babası şeklinde geniş bir yapı sergilemektedir. Ailede tüm

çocuklar evlilik konusunda eşit haklara sahipti. En küçük çocuğun durumu değişkenlik göstermekteydi. O evlense bile başka eve ya da çadıra geçmeyip yaşamı boyunca anne babasına yardımcı olmak hayvan sürülerine bakmak gibi işlerle yükümlüdür. Babanın ölümüyle kalan mallar bu çocuğa verilmekteydi (Eroğlu, 2016:65).

Kayaköy'de, Yörük kadınları geçmişte genellikle kendileri gibi Yörük olan ailelerin oğullarıyla evlenmişlerdir. Bu gelenek uzun süre devam etmiştir. Bu evliliklerde çoğunlukla uzaktan akrabalık mevcuttur.

Düğünler genelde üç günlük tertip edilir. Oku dağıtılması, düğün odunu, kına gecesi, düğün yemeği, yük verme, gelin alma ve el öpme gibi törenlerden oluşur. Düğüne bir hafta kala, hem kız evi hem oğlan evi düğüne davet edeceği kimselere oku dağıtır. Okunun rastgele verilmemesi bizzat düğün sahipleri tarafından davetlilere verilmesi önemlidir. Davetli mutlaka düğüne katılmak zorundadır yoksa eş dost tarafından ayıplanır. Gelen davetliler yakınlık derecesine göre, tencere, tava, halı, kilim, küçükbaş hayvan, çuval, heybe, seccade gibi hediyeler götürür. Düğüne birkaç gün kala oğlan evi kızın çeyizlerini götürürler.

Düğünün birinci günü kadınlar küçük kına dedikleri eğlenceyi tertip ederler ve delbekçilerle eğlenirler. Kadınlar kendi aralarında kına yakma, gelin ağlatma gibi eğlenceler düzenler. Erkekler ise, deve oyunu, güreş gibi eğlenceler tertip eder. 3. gün çalgılar eşliğinde yemek başlar. Davetlilere verilen yemeğin ardından gelin almaya gidilirdi. Ertesi gün gelin aile büyüklerini elini öpmeye gelirdi.

Düğünlerde ayrıca geceleri erkeklerin tertip ettikleri çeşitli seyirlik oyunlar oynanırdı. Bunlardan bazıları, Arap oyunu, gızgın daş, ak darılmam dök darılmam, oklava senit, urgan üstüne oturmadır. Çocuk Oyunları olarak da Eşeklemecilik, Meşe/Tertme, Beş taş/kaya gibi oyunlar oynanırdı.(S.Sidekli, Sözlü görüşme, 20 Eylül 2017).

II. BÖLÜM

2. MUĞLA FETHİYE KAYAKÖY HALILARININ TARİHÇESİ TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ KULLANIM ALANLARI

2.1. Muğla Fethiye Kayaköy Halılarının Tarihçesi

Yörede halıcılık ovaya Türkmenlerin gelişiyle başlar, Yöreye Yörük Türkmenlerin gelişi, XIII. ortalarına rastlamaktadır. 1243 ten sonra, Türkiye coğrafyasında yaşanan olaylar, Moğol baskısı, Türkistan'dan süre gelen göç, Bizans'ın bu yüzyılda çöküş dönemine girmeye başlaması neticesinde, Türkler Batı Akdeniz'de toplanmıştır. Yörede Yörük-Türkmen varlığına ilişkin net bilgiler Osmanlı Yönetimiyle birlikte başlar. II. Beyazid Dönemi'ne ait olduğu bilinen ve muhtemelen 1512 tarihine ait olan tahrir defteri bu açıdan önemlidir (Eroğlu, 2017: 3).

Geleneksel çeyiz halısı olarak üretilen seccade, odalık boyutundaki mihraplı halılar, 18. ve 19.yyıla ait örnekleriyle, çok az sayıda günümüze ulaşabilmiş sanat değeri yüksek yapıtlardır. Bunlar mihrap adetlerine göre 2 kapılı ya da 3 kapılı olarak isimlendirilirler. Mihraplar basamaklı ya da düzdür, nişlerde uçan kuş motifi üzerinde ok başı yer alır. Zeminlerde 5-6 madalyon düşey olarak dizilmiş, 8 gen içinde 8-10 köşeli yıldızlar ve güneşi simgeleyen madalyon veya kartuş şeklindeki motifler belirgin özellikleridir. Kandil, başak kanca motiflerine de rastlanır (Sambelli, 1992: 386).

16.yy sonrası halılarda görülen madalyon veya köşe göbek olarak adlandırılan örnekler Fethiye'de Kaya Halısı adıyla anılmaktadır. Rumi, çiçek, yaprak ve dal motiflerinin bazen tanınmayacak kadar deforme olmasında ve birbirinin içine girmesinde giderek düşen kalitenin kaçınılmaz sonu olduğu kesin se de, en önemli etken, çeyizlik halı dokumasının terk edilerek ticari amaca yönelmesidir. Ayrıca, Kaya halılarında barok çıkışlı tasarımlara da rastlamaktayız (Sanıbelli, 1992: 386).

2.2. Muğla Fethiye Kayaköy Halılarının Teknik Özellikleri

Tezgah: Ahşap olarak, tamamen elde hazırlanan sarma tip tezgahlar kullanılır. 2 ahşap direk yanlarda, sağda ve solda yukarıdan aşağı doğru dik olarak inen, 5-6 cm kalınlığında 30 cm eninde 2 ana direk ten ve bunların altına ve üzerine,

15 cm çapında 4 delikten (2 adet sağda,2 adet solda) delikten oluşur. Yukarıdaki deliğin st kısmı açıktır, bu direğin alt kısmına tezgah kurulmaya başlamadan önce, ok tabir edilen 15 cm çapında minimum 2 m uzunluğunda silindir şeklindeki iki ağaçtan bir tanesi alt kısımdaki deliklere geçirilir. Diğer ok: direklerin ağzı açık kısımdan sokularak tezgahın üzerine konulur. Bu tezgahlar, kışın kapalı ve ısıtması kolay olan bir odada, 50-60 cm açıklıkta (mesafede) duvara montajı yapılır. Eğer oda müsait ise, birkaç tezgah birlikte kurulacak ise, tavandan tabana montajı gerçekleştirilir. Ev topraksa tezgah toprağa gömülür, betonsa zemine sabitlenerek kullanılır. Yazın yapılan kk ebatlı dokumalar için bahçelerde ve verandalarda neredeyse her evde bir tezgah bulunmaktaydı (A. Sidekli, szlı görüşme, 20 Eylül 2016).

şekil 4.: Bahçede Bulunan Bir Sarma Tezgah (Erdal Sideli, 12.09.2016)

şekil 5.: Tezgah Detay (Erdal Sideli, 12.09.2016)

2.3. Kullanılan Araç-Gereçler

Kirkit: Ahşaptan yapılan, tarak şeklinde dişleri bulunan, atkı ipini sabitleyip sıkıştırmaya yarayan alete verilen addır. Kirkitlerin dişleri kısadır ve 8, 10 dişten oluşabilir. Yörede kirkite *tokmak* denmektedir (M. Ceylan, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

Şekil 6.: Ahşap Kirkit Örneği (Erdal Sideli, 11.11.2016).

Makas, bıçak: Dokuma yapılırken ilmeler atıldıktan sonra, halı yüzeyinde bulunan ipliklerin aynı boyda kesilmesi ve halı yüzeyinin düzleştirilmesi amacı

ile kullanılan alettir. Yörede kullanılan makaslarda her dokuma sırası sonrasında kesim yapıldığı için hav ayarı yoktur normal el makasına benzer yapıdadır. Bıçak ise, ilmeleri attıktan sonra kesmek için kullanılır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

Şekil 7.: Yörede Kullanılan Makas Örnekleri (Erdal Sideli, 05.05.2017)

Gücü ağacı: Çözümlerde ön telleri bağlamak ve ayırt etmek için kullanılan uzun tahtadan yapılan aparat.

Varangelen (Gelenvaran): Dokuma yaparken atkı atılabilmesi için ön ve arka telleri ayırt etmekte kullanılan bir araçtır. Çapı yaklaşık olarak 8-9 cm'dir.

Kirmen: Elde yün, pamuk eğirmeye yarayan, tahtadan yapılmış bir tür iğ.

Şekil 8.: Kirmen (Erdal Sideli, 05.05.2017)

Yün tarağı: Koyunun kirkımı yapıldıktan sonra, yünleri tel haline getirmek için kullanılan bir alettir.

Şekil 9.: Yün Tarağı (Erdal Sideli, 19.09.2016)

2.4. Dokuma Hazırlık ve Dokuma Aşamaları

Muğla Fethiye Kayaköy halılarında, dokuma teknikleri, ipliğin hazırlanması, yapılacak desenlerin belirlenmesi, desene göre çözgü çözülmesi, çözgünün tezgaha aktarılması, gücü örme, çiti, kilim örgüsü, desenin dokumaya aktarılması, bitirilmesi ve saçak örme aşamalarını kapsamaktadır.

2.4.1. Desenin (Modelin) Belirlenmesi

Yörede, model olarak genelde daha önce dokunmuş halılar arkası ters çevrilerek model olarak kullanılmakta, bazen kanaviçe örneklerinden de faydalanılarak dokuma yapılmakta, özel olarak bir desen hazırlanmamaktadır. Dokumayı yapan kişi ya da kişiler, dokumayı yaparken kendilerinden de bildikleri desen ve motifleri ekleyip yada çıkarmak sureti ile dokumayı kendilerine göre yorumlayabilmektedirler. Çözgü çözme ve ipliklerin boyanması model belirlendikten sonra yapılmaktadır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

2.4.2. İpliğin Hazırlanması

Baharda kırkılan yünler önce temizlenerek yıkanır, tellere iplere asılmak sureti ile kurutma işlemi yapılır, kurutma işleminden sonra tokuç denilen sopalarla yünlere kabartma işlemi daha sonra tefrik adı verilen ayırma işlemi yapılır, daha

sonra tarak dediğimiz aparat ile yünler düzgün (paralel) hale getirilirdi, kolumuza doladığımız bu ipleri kullanacağımız yere göre, (atkı, çözgü, ilme ipi) kirmenle büküm vererek tamamlamış olunur, bu işlemler halının ebatlarına göre 10 ila 15 gün arasında. sürebilmektedir.

İplik haline getirilen yünler, çözgü ipi olarak kullanılacaksa doğal bırakılır, atkı ipi olarak kullanılacaksa, doğal bırakılmasının yanında genellikle halının zemin rengine göre kırmızı yada mavi renkte boyanır kullanıma hazırlanır.

İlme ipleri daha küçük yün parçalarından ve mukavemeti az yünlerden tercih edilir, yine bunlarda istenilen renklerde boyanarak kullanıma hazır hale getirilirdi (M. Ceylan, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

2.4.3. İpliğin Boyanması

Doğal boyamacılık, doğadan sağlanan çeşitli bitki ve böceklerdeki boyar maddelerden yararlanılarak yapılan boyama işlemidir. Özellikle, bitkilerin kök, gövde, yaprak ve çiçekleri boyamacılık için kurutularak veya taze durumda kullanılır, veya bir ön işlemde de geçirilebilir (Enez, 1987: 1).

Muğla Fethiye Kayaköy’de halı ve düz dokumalarda kullanılan iplikler kendilerine özgü reçete ve doğal boyama yöntemleriyle boyanmakta genellikle bitkisel boyar maddeler nadiren pembe, turuncu gibi renklerin elde edilmesinde doğal renklerle birlikte yapay maddelerde kullanılmaktadır. Günümüzde Kayaköy’de halı dokumacılığının bırakılmasıyla birlikte doğal boyama yöntemleri de yavaş yavaş terk edilmiştir. Fethiye ve çevresinde diğer düz dokumalar için doğal boyama yöntemleri devam ettirilmektedir.

Yörede iplikler boyanmadan önce, şap, sütleğen, kekik, turunç, limon gibi bitkilerle kaynatılarak ön işlemde geçirilmekte, bu işlem hem ipliğin mukavemetini artırmak hem de çeşitli böcek ve güvelerden korumak için yapılmaktadır, bu işleme acımıklama, haşillama, faşillama da denmektedir.

Doğal boyamacılıkta kullanılan bitkiler o yörede doğal olarak yetişen bitkilerdir. Bunlar çevre kirliliği oluşturmayan, toksik ve kansorejen olmayan özellikle yıllık veya iki yıllık bitkilerdir. Hatta hayvansal kökenli boyar maddelerin bazı özellikleri bitkisel boyar maddelerden daha üstün olmasına rağmen son yıllarda

kullanılması tercih edilmemiştir. Doğal boyamacılık kapsamındaki boyamalarda kullanılan yöntemler geçmişten günümüze kadar geleneksel olarak kullanılmış yöntemlerin standart hale getirilerek yeniden güncelleştirilmesidir (Karadağ, 2007: 11).

Yörede ipliğin boyanmasında, Karaağaç kabuğu, Ceviz yaprağı ve kabuğu, Soğan kabuğu, Kekik, Sütleğen, Palamut, Asma yaprağı, Ayva yaprağı, Karamık kökü, Badem yaprağı, Kızılçam kabuğu gibi bitkiler kullanılmaktadır. Ayrıca yörede, bazı renklerin boyanmasında, doğal boyar maddelere yardımcı sentetik maddelerde kullanılmaktadır.

Fethiye, Kayaköy'de, doğrudan boyama, ön mordanlama, son mordanlama şeklinde üç çeşit boyama yöntemi kullanılmıştır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 18 Eylül 2016).

Doğrudan Boyama

Mordanlamaya gerek duymadan yapılan boyama işlemidir. Örneğin, Ceviz kabuğu ve yapraklarının içerdiği juglon, yünü doğrudan hiç bir yardımcı kimyasal etki olmaksızın boyar. Bu yün ve boyar maddenin sulu çözeltide zaman ve sıcaklık etkisiyle birleşmesi olayıdır (Enez,1987:3).

Mordanlı Boyama

Doğal boyaların büyük bir çoğunluğunu mordan boyar maddeleri oluşturur. Bu boyar maddeler elyafa doğrudan bağlanmazlar, bunun için bu tür boyar maddelerin bağlanmasını sağlamak veya kuvvetlendirmek için aracı bir maddeye gerek vardır, buna mordan adı verilir. Mordan yün ipliği ve boya maddesi arasında bağlanma görevi üstlenmektedir. Yün boyamadan yada boyama işlemi sırasında da yapılabilir. Mordanlar, renkleri koyulaştırır ya da açar (Enez,1987:3).

Bu mordan maddeleri tek tek kullanılabilirdiği gibi çeşitli oranlarda karıştırılarak da kullanılabilir. Bu mordan maddeleri mordanlama banyosunda çözüldükten sonra, elyafın ilave ile uygun süre ve sıcaklıkta kalarak elyafa bağlanması sağlanır. Mordanlanmış elyaf, önce yıkanır sonra boyama banyosuna alınarak, istenilen renge göre boyar madde kaynaklarından bi tanesi yada birden fazlası kullanılarak boyama yapılır (Karadağ, 2007: 12).

Fethiye Kayaköy’de mordan olarak, Karamık kökü, Turunç meyvesi ve kabuğu, Limon ve kabuğu, Şap kullanılmaktadır. Ön mordanlamada Turunç meyvesi bazen tek başına bazen de Limon kabuğu ilave edilerek içine deniz tuzu ya da kaya tuzu eklenerek birlikte 20 25 dakika kaynatılarak ve bekletilerek yapılmaktadır. Bazen de sadece rengin durumuna göre şap ile yapılmaktadır.

Son mordanlama ise: genellikle siyah gibi koyu renkler için kullanılan yöntemdir, önce boyama yapılır, sonra mordanlama yapılır. Meşe Palamudu kullanılmışsa kesinlikle bu yöntem uygulanır (Ş. Yıltır, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

Çömlek (Küp Boyama)

Doğal boyamacılıkta küp boyama indigo içeren bitkilerle yapılır. İndigo içeren bitkiler toplandıktan sonra mayalanmaya bırakılarak boyar maddesinin açığa çıkması sağlanır. Açığa çıkan boyar madde suda çözünmediğinden yardımcı kimyasal maddeler kullanılarak boyar maddenin indirgenmesi yoluyla çözünür. Bu şekilde hazırlanmış boyama banyosuna elyaf daldırılıp çıkartılarak indirgenmiş olan indigo havanın oksijeni ile yükseltgenme şeklinde boyama gerçekleşir (Karadağ, 2007: 13).

Yörede çömlekleme olarak adlandırılan bu yöntem sadece mavi için kullanılmakta ancak zamanla terk edilmiş çivit otu ya da hazır kimyasallarla mavi renk elde edilmeye başlanmıştır. Fethiye, Kayaköy’de bitkisel boyamada aşağıdaki bitkilerden renk elde edilmektedir.

1. Kırmızı

Kızılçam kabuğu (*Pinuz brutia* Ten.) ve kökboya (*Rubia Tinctorum* L.) kırmızının elde edilmesinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Kökboya bitkisi, *Rubia Tinctorum* L. *Rubiaceae* ailesinden küçük bir ağaçtır. Bu ağaç her yıl dallanmış kök gövdelerinden küçük dikenler taşıyan helozonumsu mızraksı yapraklarla çevrilmiş 1-5 cm yükseklikte bir yapıya ulaşır (Enez, 1987: 12).

Yörede Kökboyayla yapılan boyamalar ve reçeteleri aşağıdaki gibidir:

Kök boya, suda kaynatıldığında iyi renk versin diye bir gün boyunca ısıtılır. Daha sonra kazana şap eklenerek yünle birlikte 60-70 derecede yavaş yavaş akşama

kadar kaynatılır. Kurutulmuş kök boya toz halinde öğütülerek kullanıldığında, suda bekletme ön kaynatma işlemine gerek olmaz. Toz halinde olmasından dolayı homojen bir dağılım gösterdiğinden daha iyi sonuç vermektedir. Boyama yapılırken oranlar genelde birebir oranında kullanılmakta (bir kg yün, bir kg kök boya 250 gr.) (A. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Kök boyayla al kırmızı elde edilmektedir. Turunç meyvesi ve sütleğen bitkisi boyanacak yünün miktarına göre birebir oranda ayarlanarak bir avuç dolusu (yöre diliyle) şap ilave edilerek kaynatılır, istenilen renk ve kıvama geldikten sonra turunçlar ve sütleğen bitkisi sudan süzülür, içine öğütülmüş toz boya eklenerek bir süre daha kaynatılarak bir miktar daha şap veya kaya tuzu eklenir istenilen renk elde edilinceye kadar yün kaynatılır. Kırmızıyı koyulaştırmak için veya bordo renk yapmak için, yün ,önce ceviz yaprağı ile boyanır, daha sonra kök boya eklenir, istenilen renk elde edilinceye kadar boyama işlemi devam ettirilir, biraz daha koyuluk istenirse az dışarda pişirme yapılan kazanların dış yüzeyinde bulunan is ten faydalanılmaktadır (M. Yalçınkaya, Sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Kök boya bitkisi baharda toplanırsa, çok canlı gülkurusu ve pembe elde edilir, mevsimine göre boyar maddeleri değişmektedir (A. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Kızılçam: (*Pinus brutia Ten.*) Batı Anadolu ve Akdeniz bölgesinde sıkça rastlanan bir ağaç türüdür. Akdeniz ikliminin hakim olduğu mikro klima alanlarında ufak adacıklar şeklinde bulunur. Kabuk kısmı boz renktedir. Fakat yaşlanma evresine girince esmer ve kırmızımsı tonda kalın kabuk biçiminde görülmektedir. Yeni oluşan sürgünleri kırmızı renge sahiptir. Kızılçam isminin temeli de buradan gelmektedir (<http://www.agac.gen.tr/kizilcam-agaci.html>).

Kızılçam maddesi de, kökboyada olduğu gibi dövülüp toz haline getirilerek kullanılır. İşlem sırası aynıdır.

2. Devetüyü

Bu rengi elde etmek için ceviz, palamut meşesi ve tütün kullanılmıştır.

Ceviz: (*Juglans Regia L.*) Çok dallı ceviz ağacı 25 m yüksekliğe kadar uzanır. Çiçek ve tüylü yapraklar açar. Çok eski tarihlerden beri cevizin yeşil

yaprakları ve kabukları kahverengi boyamacılıkta kullanılmıştır. Bitkinin kurutulmuş ya da yaş yaprakları ve kabukları ile direk kaynatma yöntemi ile boyama işlemi yapılır (Karadağ, 2007: 36).

Bir diğer yöntem de, ceviz kabuklarına soğan kabuğu ilave etmektir. Bu yöntemde de mordanlama yapılmamaktadır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

Palamut meşesi: (*Quercus Macrolepis Kotschy*) Palamut meşesi 25 metre yüksekliğe kadar uzanan bir ağaçtır. Yaprakları sert, alt yüzleri sık tüylü kenarları testere gibi dişli ve dişlerin ucu dikenlidir (Enez, 1987: 60).

Tütün: Kahverenginin her tonu ve çeşitli renkleri koyulaştırmak için kullanılır.

Kurutulup dövülen palamut suda kaynatılarak yünlerin içine atılması şap eklenerek bir arada kaynatılmak sureti yapılan bir mordanlı boyama şeklidir. Boyama işlemi bittikten sonra ipler bekletilmez sudan çıkartılıp yıkanarak güneşte kurutulmaktadır. Çok koyu kahverengi istenirse nar kabuğu, kazanda bulunan is ya da hazır pakette bulunan siyah boyada kullanılmaktaydı (A. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

3. Sarı

Yörede sarı rengi elde etmek için Asma yaprağı, Karamık, Sütlegan, Soğan kabuğu gibi bitkiler kullanılmıştır.

Asma Yaprağı: (*Vitis Vinifera* L.) eski dönemlerden beri dünyanın birçok bölgesinde yetiştirilmiş olan asmanın ana vatanı Kafkaslar olduğu sanılmaktadır. Asmanın 60 kadar türü vardır boyama işlemi bitkinin yapraklarının kurutulmuş öğütülmüş yaprakları ile mordanlı boyama yöntemi ile yapılır (Karadağ, 2007: 23).

Sarı renge boyanacak yün iplikler, boyamadan önce turuncu ya da tuz ilave edilmiş suda 1, 2 saat kaynatılmakta ve daha sonra boyama işlemine geçilmektedir. Boyanacak iplikler ile boyar madde aynı oranda konularak ateşte 5/6 saat kaynatılarak ve kaynama işlemi bittikten sonrada uzun süre suda bekletilerek istenilen renk elde edilir (S. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Sütleğen (*Euharbia* sp.): Sütleğen farklı büyüklüklerde olan, yumrulu beyaz sütlü otsu ve zehirli bir bitkidir. Kök gövde ve dallarında, süt depo eder. Bitkide bulunan sütün mordan etkisi yaparak boyanın haslığını yükseltmesinden dolayı, taze olarak kullanılması haslık derecesini artırır (Karadağ, 2007:102).

Boyama için sütleğen bitkisi kuru ve yaş olarak kullanılabilir. Kurutulan sütleğen bitkisi dövülerek kullanılır. Kaynatılan bitki artıklarından süzildükten sonra elde edilen suya 1-2 avuç şap ilave edilerek ağır ağır 3-5 saat istenilen renk elde edilinceye kadar kaynatılır (M. Yalçınkaya, sözlü görüşme, 18 Eylül, 2016).

Karamık Kökü: (*Berberis vulgaris* L.) Kadın tuzluğu olarak da bilinen ve 2 metreye kadar boylanabilen çok yıllık, çok dikenli, kırmızı renkli üzümü meyveli çalimsi bir bitkidir (Karadağ, 2007: 18).

Bu bitkinin kurutulan kökleri ya havanda dövülerek ya da öğütülerek kullanılmaktadır. Ön mordanlama yapmadan direk boyama yapılarak yünler boyanmaktadır (A. Sidekli sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Papatya: (*Anthemis* Sp.) Boya Papatyası olarak da bilinen beyaz Papatya 10 ila 35 cm boyunda 1 yıllık otsu parçalı yapraklı bir yıllık bir bitki türüdür (Karadağ, 2007: 92).

Mevsiminde toplanan papatyalar kurutulup öğütülür, aynı oranda Papatya yün konularak kaynatılır (1 kg yün + 1kg papatya +250 gr şap) (S. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

4. Pembe –Kavuniçi

Pembe renk daha önce ayva yaprağından elde edilmekteydi ama oluşan renk açık pembe ve kovun içi olduğundan haslık derecesi düşük olduğu için paket boyalara yönelinmiştir (S. Sidekli sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Ayrıca, Püreğen, Karaağaç kabuğu, devetüyünün açığı, bordolar ve pembe rengin elde edilmesinde kullanılmaktadır (M. Ceylan, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

Ayva yaprağı: (*Cydonia vulgaris* L.) Ayva, gülgiller familyasından yurdumuzda 10 m kadar yükselen ayva ağacının yaprakları ve dalları yün boyamada kullanılır. Geleneksel boyacılıkta ayva yaprakları soğan kabuğu ve başka birkaç bitki

ile karıştırılır. Yün liflerinin boyanması açısından Ayva yaprakları çeşitli mordan maddeleriyle Ayva çürüğü renginin açık ve koyu tonlarını verir (Akan, 2007: 76).

Kurutulan Ayva yaprakları istenilen renk oluşuncaya kadar kaynatılmakta, suyun içindeki yapraklar süzülerek oluşan boyalı suyun içine iplikler ilave edilmekte 6-7 saat yavaş yavaş kaynatılmakta, soğuyana kadar kazanda bekletilen ipler yıkanarak kurutulmaktadır. Pembe elde etmek için boyama yapılmışsa şap kullanılmaz, koyu kırmızı kahverengiye dönük bir renk elde edilmek istenirse kaynama suyuna paslı demir atılmaktadır. mordanlama için isteğe göre şap kullanılmaktadır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 5 Ekim 2016).

5. Siyah

Siyah rengin elde edilmesinde, Nar kabuğu, Palamut meşesi, Sütleşen ve Ceviz de kullanılmaktadır.

Nar (*Punica granatum*) ağaç veya çalı durumunda bulunan kışın yaprağını döken bir bitkidir. Sila 6 metre boyunda seyrek dallı geniş tepeli ağaç veya çalıdır. Bitkinin kurutulmuş öğütülmüş dış kabuğu ile mordanlı boyama yöntemi yapılır (Karadağ, 2007: 86).

6. Yeşil

Yörede yeşil renk elde edilmesinde, ceviz yaprakları ve kabuğu asma yaprakları kullanılmıştır. Ceviz mevsimine göre çeşitli tonlarda yeşil elde edilmede kullanılır. Olgunlaşmış Ceviz, yeşil kahve tonlarından siyaha kadar renk elde edilebilir.

Boyama yapılacak iplikler birebir olarak asma yaprağı ve ceviz yapraklarıyla bir avuç şap atılarak birlikte kaynatılır. Kaynama işleminden sonra iplikler kazanda bırakılmaz hemen yıkanarak kurutulmalıdır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

7. Zeytuni Yeşil

Yörede açık yeşilin bir tonuna verilen addır. Bu rengi elde etmek için, sütleşen bitkisi ve şap ile yapılan boyama işleminden sonra sarı renk alan ipliklerin suyuna asma yaprağı + göz taşı ilave edilip kaynatılarak bu renk elde edilir. Kaynama suyuna paslı bir demir atılır.

Bir diğer yöntem ise: sütleğenle boyanmış iplikler sudan çıkartılarak, suya hazır paket yeşil boya ilave edilerek de bu renk elde edilmektedir (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

8. Kınalı (Turuncu)

Yörede, turuncu renge kınalı denilmektedir. Sütleğen bitkisine şap eklenerek sarı rengin elde edildiği suya bir miktar kaynatılmış kök boya, istenilen rengin yoğunluğuna göre kırmızı eklenerek tekrar kaynatılır (M. Yalçinkaya, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

9. Mavi Renk

Mavi rengin elde edilmesinde çivit otu denilen boyar maddeden faydalanılmaktadır. Bunun yanında boyama suyuna, keselerde kına, kahve, menengiç ağacının külü, bir arada kaynatılmakta ve kaynama işleminden sonra bitkiler süzülmekte süzölmüş suyun içine çivit boya eklenilmekte istenilen renk elde edilinceye kadar ipler suda bekletilmekte küllü su iyice durulanan ipler asılarak gölgede kurumaya bırakılmaktadır.

Boyama işlemi tamamen bitip ipler kuruduktan sonra, 3 kilo ipliğe, bir çay kaşığı kadar kostik atılıp suda 3 gün bekletilirse ipler çok daha parlak olmaktadır. Ayrıca mavi elde edilmiş suya, ceviz ve kaynatılmış kökboya eklenirse lacivert renk elde edilir (M. Yalçinkaya, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

10. Gök Mavi (Havai)

Pinar ağacının külü 2 saat kaynatıldıktan sonra küllerin dibe çökmesi beklenir ortaya çıkan duru su, başka bir kaba alınarak kese içinde belirli ölçülerde sarımsak, arpa, kına kahve ilave edilerek suda 3-4 gün bekletilmekte, ipin kilosuna göre değişen miktarda çivit eklenerek kaynatmadan 1-2 gün suda bekletilmektedir. İplik iyice yıkanıp durularak gölgede kurumaya bırakılmaktadır (Ş. Yıltır, sözlü görüşme, 1 Eylül 2016).

Şekil 10.: Boyanmış Yünler (Erdal Sideli, 17.09.2016).

2.4.4. Çözügünün (Erişin) Hazırlanması

Öncelikle dokunacak halının eni ve boyu ihtiyaca göre belirlenmektedir. Yörede sarma tip ahşap tezgah kullanıldığı için, çözügü ayrı bir yerde hazırlanmaktadır. Bunun için boş toprak bir alana pürüzsüz kazık ya da demir çubuk çakılır, bu iki çubuk ya da demir arasındaki mesafe, dokunacak olan halının enine ve çözügü ipinin uzunluğuna göre belirlenmektedir (Örneğin: 1,5 m halı dokunacaksa, ok tabir edilen tezgahın alt ve üst tarafı ölçülür, mesafe halıya eklenir, yani 3 m gibi bir çözügü hazırlanır). Çubuğun en altından, ipin bir ucu düğüm atılarak başlanır. Çözügü, bir gidiş bir geliş olarak sekiz çizerek çözülür. Bu işlem, aşağıdan yukarıya çözügüleri üst üste bindirmeyecek biçimde çözügü sayısına göre tekrarlanır.

Çubuktaki çözügülerin sabit ve düzgün dağılımı için ilmek düğümü (zincir) atılarak her iki tarafa sabitlenir. Bu işlemin ardından demir çubuklar çıkartılarak iki kişi tarafından gerdirilir, tezgaha geçirilmeden önce ipler düzenlenerek esnetilir. Demir çubuklar tezgaha ok tabir edilen ve okların içinde bulunan yuvaya geçirilir. Alt okta demir için oluşturulan oyuklara yerleştirilir, sonra üst oka geçirilir, birbirine ters yönde çözügü ipi sabitlenerek sarılır. Alt ve üst oku birleştiren direklerin alt bölümünde bulunan deliklere oklar geçirilir. Bu deliklere ayrıca sabitlemek için iyice yerleşecek şekilde çomak denilen aparat yerleştirilir. Bu çomaklar yerdeki oka sabitlendikten sonra, üstteki ok delik kısma geçirilen bir kazık yardımıyla üstteki ok gerdirilir ve o kazığa bağlı urgan ile güç yettiğince bastırılarak tezgahta uygun yere bağlamak suretiyle gerginlik sağlanmış olur, çözügünün aktarımı bu şekilde tamamlanmış olur (A. Sidekli, sözlü görüşme, 25 Eylül, 2016).

2.4.5. Gücü Bağlama

Gücü bağlama, çözgü tezgaha aktarıldıktan sonra halı dokumaya başlamadan önce yapılan bir işlemdir. Çünkü, düğüm atıldıktan sonra, çözgü tellerinin çapraz yapılarak atkı atılma işlemi gücü bağlama yapıldıktan sonra gerçekleştirilebilmektedir. Bu işlem için tezgahın iki tarafına sabitlenen gücü ağacı kullanılmaktadır. Çözgü tellerinin biri arkada biri önde bırakılarak gücü ağacına uygun şekilde bağlanır. Bu işlemden sonra, çözgülerin yarısı arkada yarısı önde kalması için araya, gücünden daha kısa sabit olmayıp hareketli bir yapıya sahip varan gelen adı verilen aparat yerleştirilir. Böylece çözgü tellerinin arasındaki varangelenin aşağı yukarı hareketi esnasında gücüye bağlananlar önde, bağlanmayanlar arkada kalmaktadır. Böylece atkı atılırken arkada çapraz oluşturulmaktadır (Ş.Yıltır, sözlü görüşme, 17 Eylül 2016).

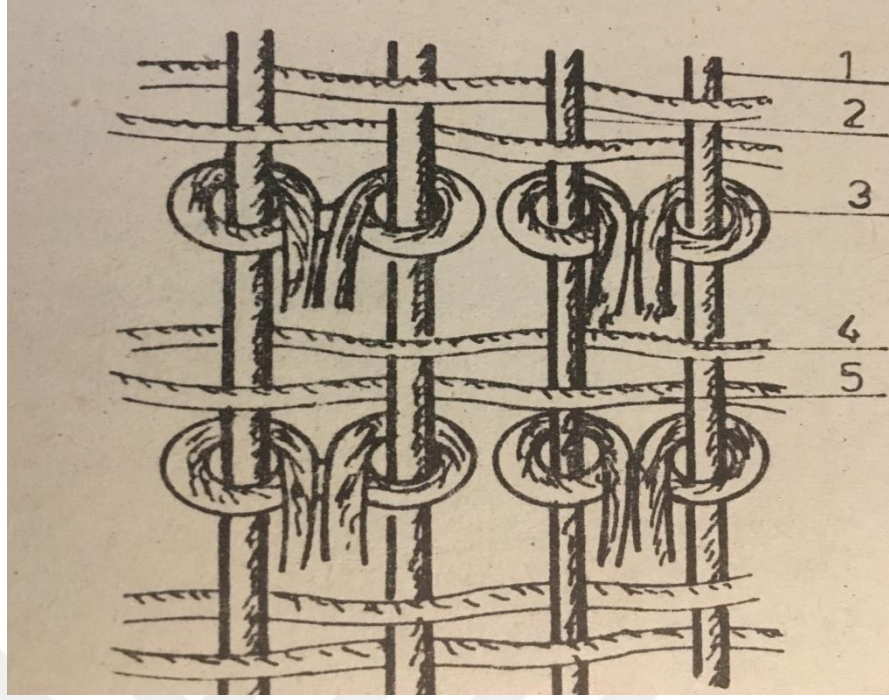
2.4.6. Çiti ve Kilim Örgüsü

Çiti: Çiti örme atkı iplerinin çözülmemesi ve başlangıç dokumasının net, düzgün durması için gereklidir. Dokumaya başlamadan önce çiti veya zincir halkası örülür. Zincir halka ile çiti örme aynı işlevi yapar (<http://www.megep.meb.gov.tr>).

Kilim örgüsü: Çözgü iplikleri üzerine iki sıra atkı atılır ve sonra zincir halkası örülür. Dokumanın başlangıcında ve bitişinde 5–10 sıra çözgü ipe ile düz dokuma yapılır. Atkı ve çözgülerin eşit şekilde, birbirinin altından ve üstünden geçtiği düz dokumadır. Normal gerilimdeki atkı ve çözgülerin arasından orta gerginlikte atkılarının geçirilmesi ile yapılır. Halının zemin rengine göre kırmızı yada mavi olur, çok nadir olarak devetüyü de yapılır (Ş. Yıltır sözlü görüşme, 17 Eylül 2016).

2.4.7. İlme Atma

Halı yörede, Türk düğümü (Gördes düğümü) ile yapılmaktadır. Türk düğüm tekniğinde ilme iki çözgü telinin de etrafına dolanarak çözgü tellerinin arasından çıkarılma yöntemiyle bağlanır ve kesilir. Böylelikle düğüm iki çözgü telini de sarmış olur.

Şekil 11.: Türk Düğümü (Bayrakçı ,1997:97)

İlmeler atıldıktan sonra üzerine yörede argaç adı verilen atkı atılır. İlk sırada varangelen aşağıda iken ipler çözgünün arasından geçirilir sonra tokmak yardımıyla sıkıştırıldıktan sonra varangelen yukarıya kaldırılır ikinci atkı atılır sıkıştırılır, birinci atkı gergin ikincisi daha gevşek olarak şekilde, çözgü tellerinin arasına iyice yedirilerek işlem tamamlanır. Yan örgüler (kemanlar) yapıldıktan sonra makasla havlar kesilir bir sonraki sıra ya devam edilir.

2.4.8. Kenar Örgüsü

Halının boyunda olan kenarların sağlam olması için kilim örgüsünün devamı şeklinde ilme atılmadan yanlardaki iki ya da üç çözgü çiftine örülen örgüdür. Bez ayağı şeklinde çözgü çiftlerine sarıldıktan sonra bir sonraki çözgü çiftinin etrafından dolanarak bir sonraki sıranın kenar örgüsü için hazır hale getirilir. Halının zemin rengiyle aynı renktedir. Çoğunlukla kırmızı ve mavi olarak yapılır. Nadiren devetüyü rengine de rastlanır. Kenar örgüsüne yörede 'keman' adı verilmektedir.

2.4.9. Dokumanın Bitirilmesi

Dokumayı bitirme işlemleri başlama işlemlerinin aynısıdır. Dokumaya başlarken önce saçak payı bırakılıp, çiti örülüp en son kilim dokuması yapılırken,

dokumayı bitirirken önce kilim dokuması yapılır sonra çiti örgüsü yapılır ve en son olarak saçak payı bırakılır, halı tezgâhtan çıkartılarak temizlik işlemi yapılır.

Saçak örgüsü: Saçak, dokumaların tezgâhtan çıktıktan sonra kısa kenarlarından sarkan çözümlü iplerine denir. Saçaklar değişik bağlama teknikleri ile örüldüğünde halı kenarında estetik bir görünüm sağlanmış olur .Yörede ‘Yörükbaşı’ denilen saçak örme tekniği yaygındır (S. Sidekli, sözlü görüşme, 20 Eylül 2016).

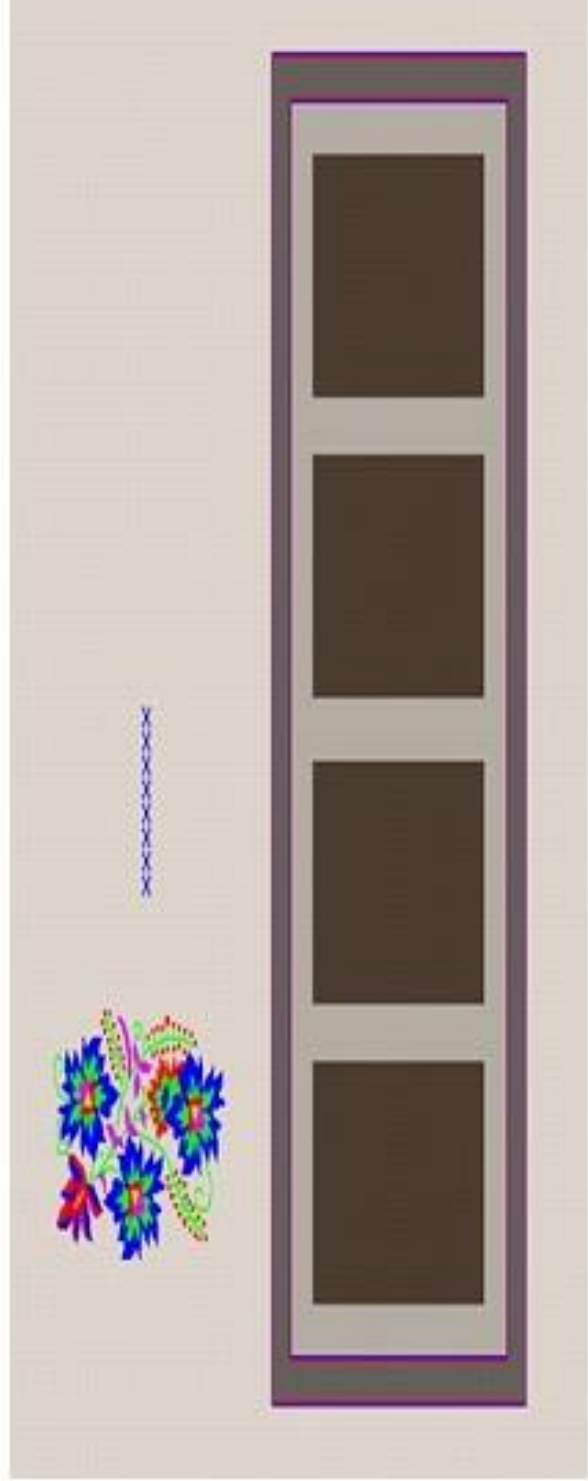
Şekil 12.: Saçak ve Kilim Örgüsü (Erdal Sideli, 17.09.2016)

III. BÖLÜM

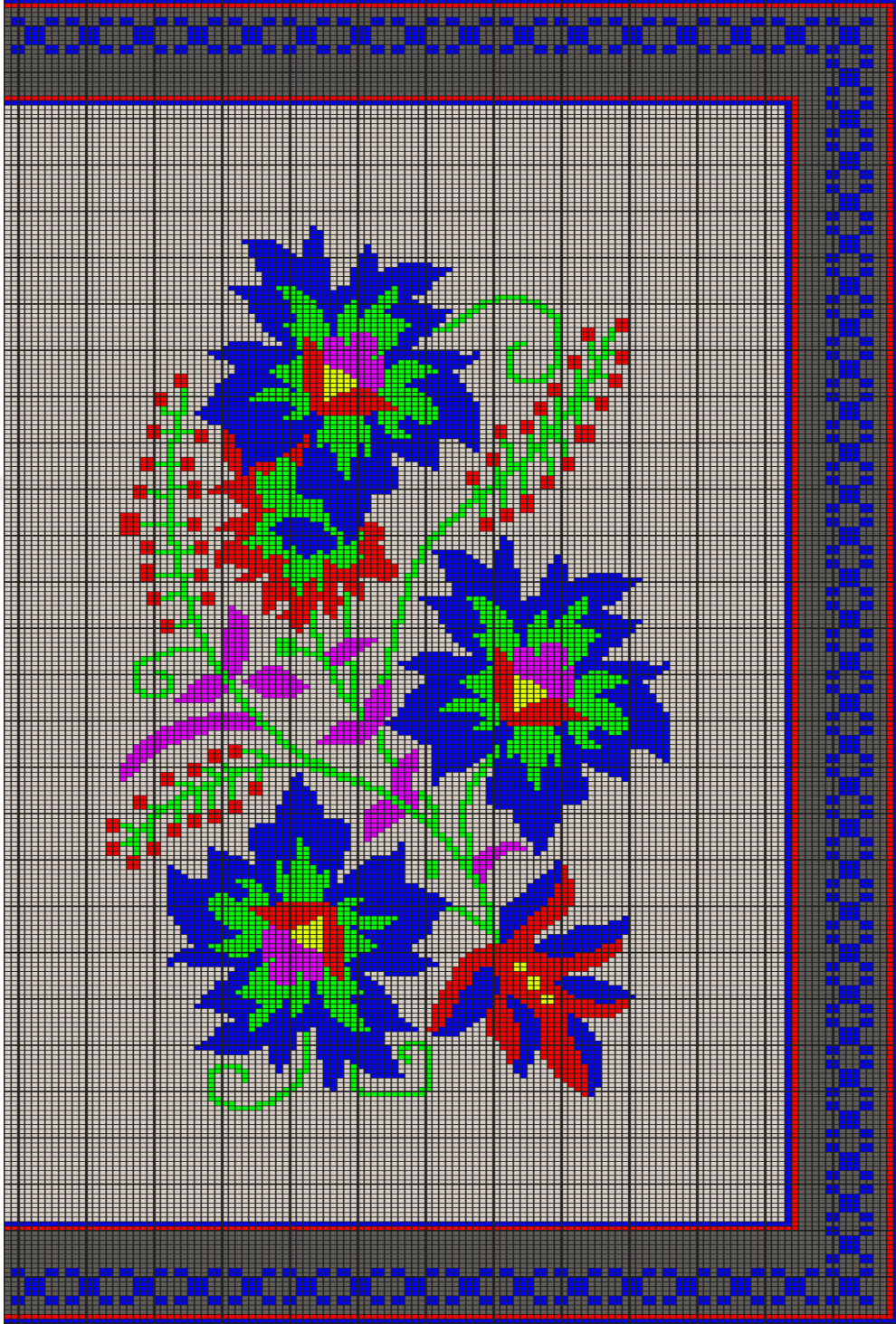
3. MUĞLA FETHİYE KAYAKÖY HALI ÖRNEKLERİ VE KATALOG ÇALIŞMASI

Yörede günlük yaşantıda önemli bir yer tutan dokumalardan ulaşılabilen örneklerin kaynak kişilerle yapılan sözlü görüşmeler doğrultusunda teknik, malzeme, desen, kompozisyon, renk, boya ve kullanım alanlarının belirlenmesi amaçlanmış olup; bu özellikler inceleme fişleri üzerinde yazılmıştır. Ayrıca ulaşılabilen örneklerin yüzey şemaları, motifleri, renk ve kompozisyon özellikleri, tarihçesi, kullanım alanları hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmada toplam 62 adet halı saptanmış, bunlar içinde benzer halılar gruplar halinde ayrıştırılarak tezin konusuna dahil edilmiştir. Birbirine benzeyen halılar gruplandırılmış, yapılan araştırma sonucunda, 22 adet halı incelemeye alınmıştır. Çalışma, Muğla Fethiye Kayaköy halılarının teknik ve sanatsal özelliklerini, araştırma sırasında bulunan örnekler içerisinde seçilenleri kapsamaktadır.

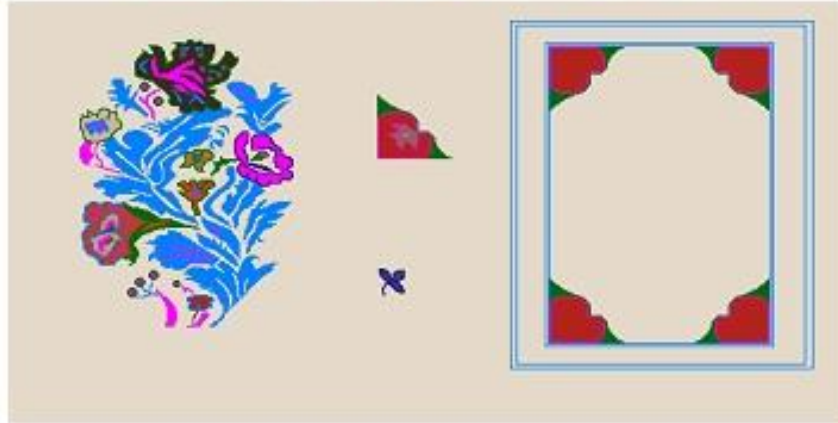
Şekil 13.: Kabak Çiçeği Modeli ve Yüzey Şeması (Erdal Sideli,19.09.2016)

Şekil 14.: Kabak Çiçeği Modeli ve kareli Yüzey Şeması (Erdal Sideli,19.09.2016)

Çizelge 1.: Kabak Çiçeği Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	1
İNCELEME TARİHİ	28.01.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Gülşen Uran
BOYUTLARI	81x180 cm
KULLANIM ALANI	Divan Örtüsü
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	50 Yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Kabak Çiçeği
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	İpin ham rengi
ÇÖZGÜDE	İpin ham rengi
MOTİFTE	Beyaz, Yeşil, Kırmızı, Yavruağzı, açikmavi, sarı, hardal, koyu mavi, siyah, turkuaz, açık yeşil.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı zeminin ortasında, birbirini takip eden 4 tane simetrik çiçek deseni mevcuttur. Deve tüyü zemin üzerine, beyaz, lacivert, siyah çiçeklerden ve kırmızı dallardan oluşan bir kompozisyon oluşturulmuştur. Model, bir kanaviçe örneğinden çıkartılmıştır. Dokumada, kilim örgüsü: 3 cm, saçak örgüsü: 2cm, saçak uzunluğu: 5 cm hav yüksekliği 0.4 mm olarak belirlenmiştir.	

Şekil 15.: Köşeli Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 2.: Köşeli Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

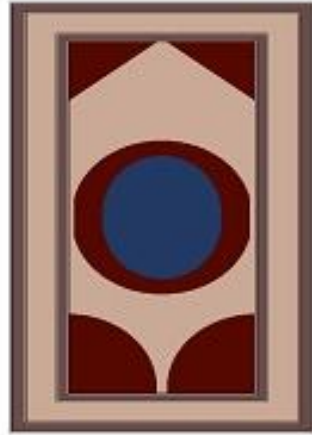
ÖRNEK NO:	2
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Gülgün Bölükbaşı
BOYUTLARI	100x 180 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	90-100 yıllık (Babannesinin çeyizinden kalma)
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Köşeli göbekli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	24 x 28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham rengi
MOTİFTE	Kırmızı,krem rengi ,sarı, havai, zeytuni, koyu al, hardal sarısı, pembe, yeşil, mavi
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Halı, kırmızı zemin üzerine, yörede köşeli göbekli denilen motifin ortaya yerleştirilmesi ve 4 küçük köşeden oluşmaktadır.Halı yüzeyi, bitkisel desen ağırlıklıdır. İki ince bordür ve bir ana bordürden oluşmaktadır. Dokumada, kilimlik 3cm, saçak örgüsü (modeline göre), 4 cm hav yüksekliği 02,5 mm olarak belirlenmiştir.	

Şekil 17.: Saplı Göbek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Münire Yalçınkaya, 2016)
(Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 3.: Saplı Göbek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO:	3
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Münire Yalçınkaya
BOYUTLARI	66,5 x 119 cm
KULLANIM ALANI	Yaygı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1945 te dokunmuş çeyizinden
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Saplı göbek
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 26
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham rengi
MOTİFTE	Sarı, krem rengi, kırmızı ,havai, siyah, bordo, mavi, zeytuni.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine neredeyse tüm yüzeyi kaplayan bir çiçek buketi motifinden oluşmaktadır. Bordür kısmı karakteristik Kaya halılarında sıkça görülen yaprak motiflerinden oluşmaktadır. Dokuma yapılırken seccade olarak düşünülmüş ama bu amaçla kullanılmamıştır. Dokumada, kilimlik 3cm, saçak örgüsü (modeline göre), 3 cm, saçak uzunluğu 9 cm, ha v yüksekliği 0.4 mm olarak belirlenmiştir.	

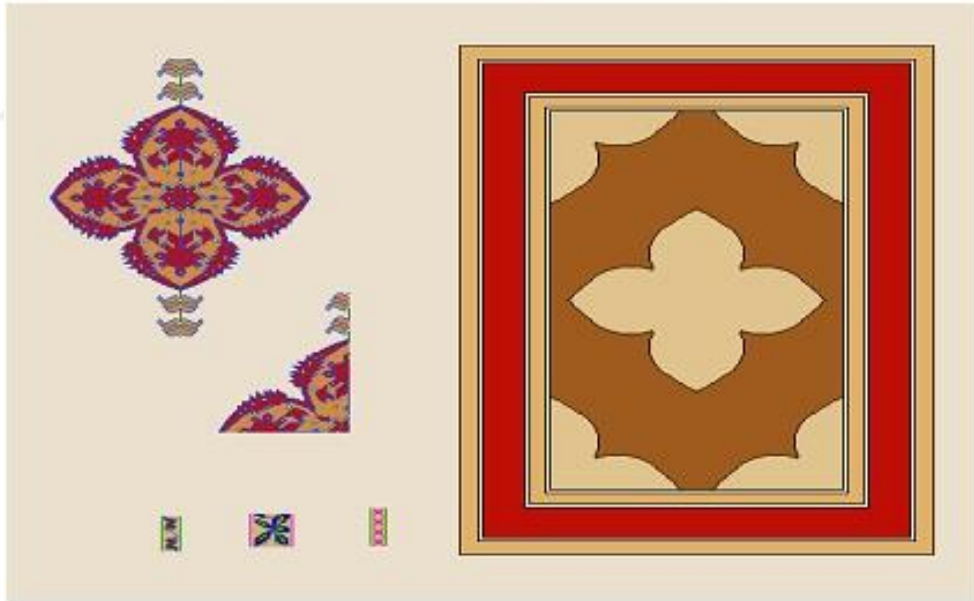
Şekil 18.: Düğmeli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 19.: Düğmeli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 4.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	4
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Macide Ceylan
BOYUTLARI	0.67x130 cm
KULLANIM ALANI	Yolluk , yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	70 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Göbekli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham rengi
MOTİFTE	Beyaz, turuncu lacivert, sarı, kırmızı, yavruağzı, koyu al, zeytuni, kahverengi, açık kahverengi, devetüyü.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine sarkaçlı adıyla anılan bir göbek motifi ve köşeler turuncu renkte bitkisel desenlerden, kenar bordürü lacivert zemin üzerine karakteristik çiçek desenlerinden oluşmaktadır. Model, Köşe motiflerinin, basamaklı şekilde olması ve köşebent kenarında sıralanan küçük yapraklardan dolayı düğmeli adıyla bilinmektedir. Dokumada, 4cm kilimlik, 2cm saçak örgüsü, 15 cm saçak uzunluğu, 0.4 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

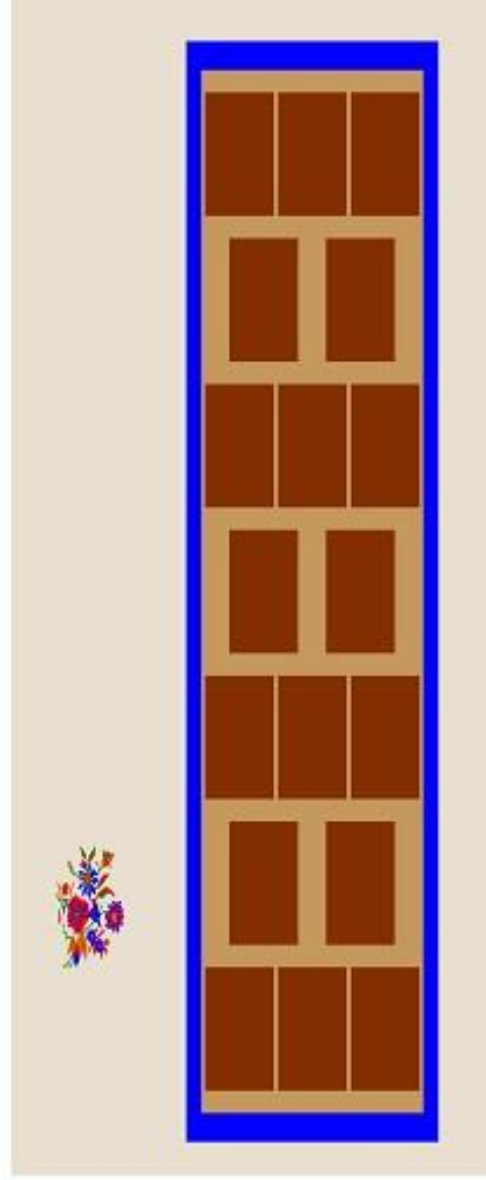
Şekil 20.: Saph Göbek (Sarkaçlı) Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 21.: Saplı Göbek (Sarkaçlı) Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

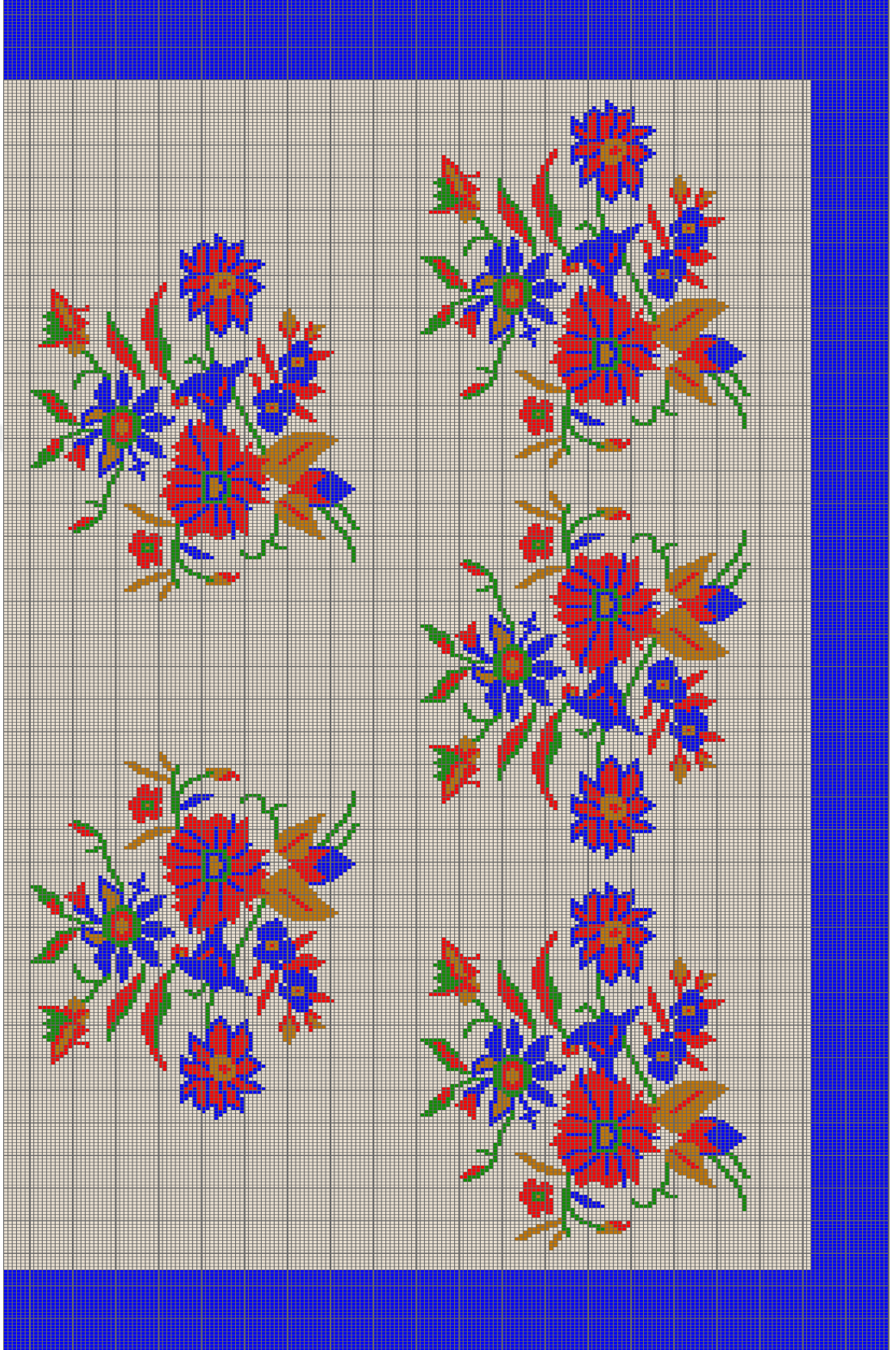
Çizelge 5.: Saplı Göbekli (Sarkaçlı) Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO:	5
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Ayşe Sidekli
BOYUTLARI	96 x 150 cm
KULLANIM ALANI	Seccade
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1960 yılında dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Saplı göbekli (Sarkaçlı)
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Hardal, lacivert, havai, siyah, kırmızı, yavruağzı, koyu al, kahverengi, açık kahverengi, devetüyü, krem rengi.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ <p>Dokuma, kırmızı zemin üzerinde yapraklardan oluşan bir göbek ve göbeğin alt ve üst ucunda iki adet üst üste sarkaç denilen motiflerden oluşmaktadır. köşebentlerin oluşturulmasında, sivilize yaprak motifleri kullanılmıştır. Bordürde, Kaya halılarında sıkça görmeye alışık olduğumuz yine yapraklardan oluşan bir kompozisyon oluşturulmuş,ince bordürlerde ise 'çocuklu' denilen motifle dokuma tamamlanmıştır. Dokumada, 4cm kilimlik, 2cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu, 0.4 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.</p>	

Şekil 22.: Güllü Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)

Şekil 23.: Güllü Çiçek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)

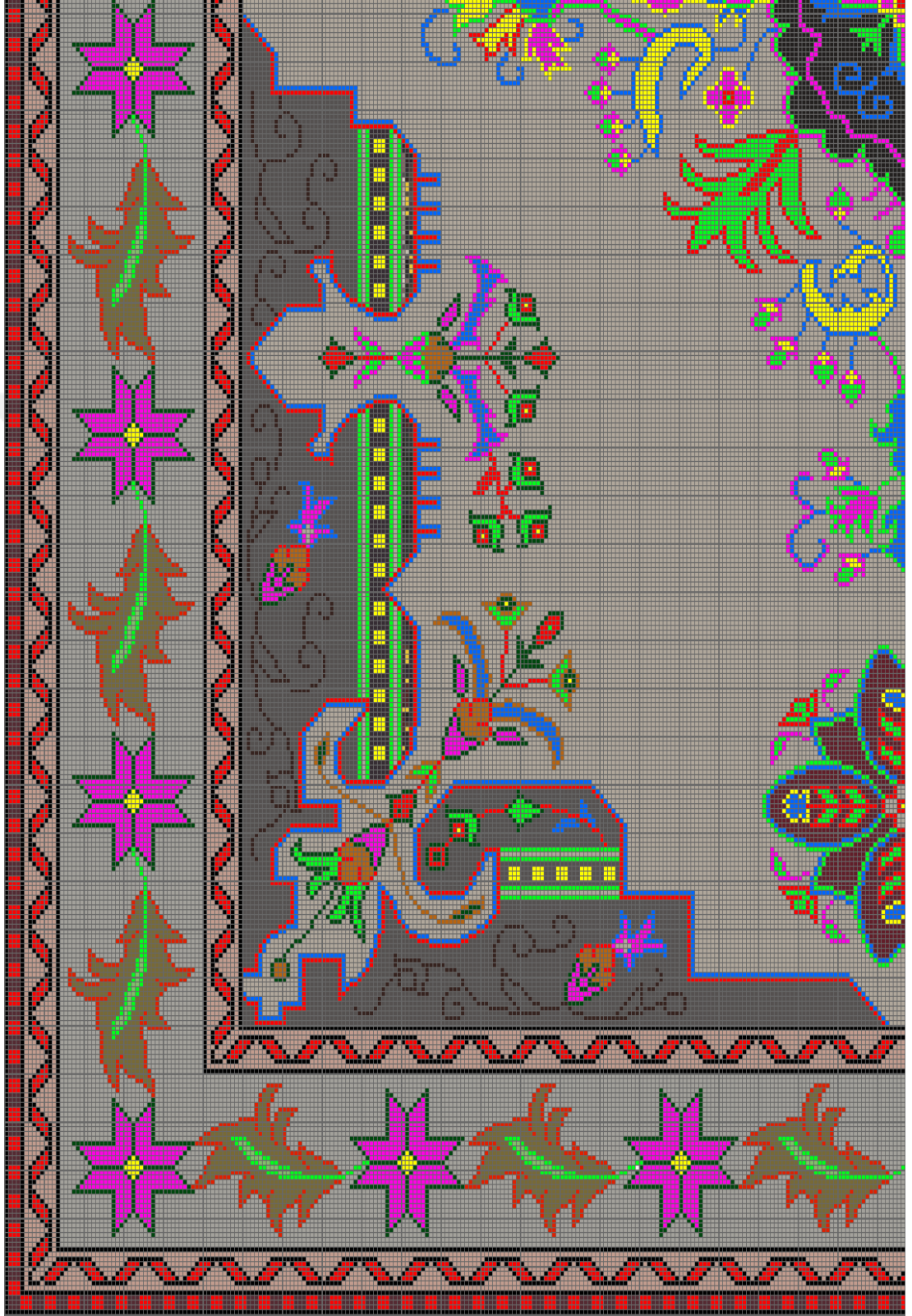
Çizelge 6.: Güllü Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	6
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Münire Yalçın
BOYUTLARI	118 x 214 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1966 da dokumuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Güllü çiçek
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 27
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Deve tüyü
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Devetüyü, Beyaz, havai, mavi ,lacivert, koyual, kahverengi, yeşil, zeytuni, siyah.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Kompozisyonun tamamı 'güllü çiçek' olarak adlandırılmaktadır. Bu tip kompozisyonlarda bordür bulunmamaktadır. Zeminde çiçek motifleri belirli bir düzen içinde tekrarlanarak desen oluşturulmaktadır. Dokumada, 2cm kilimlik, 3cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu, 0.4 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

Şekil 24.: Bitmez Köşe Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 25.: Bitmez Köşe Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

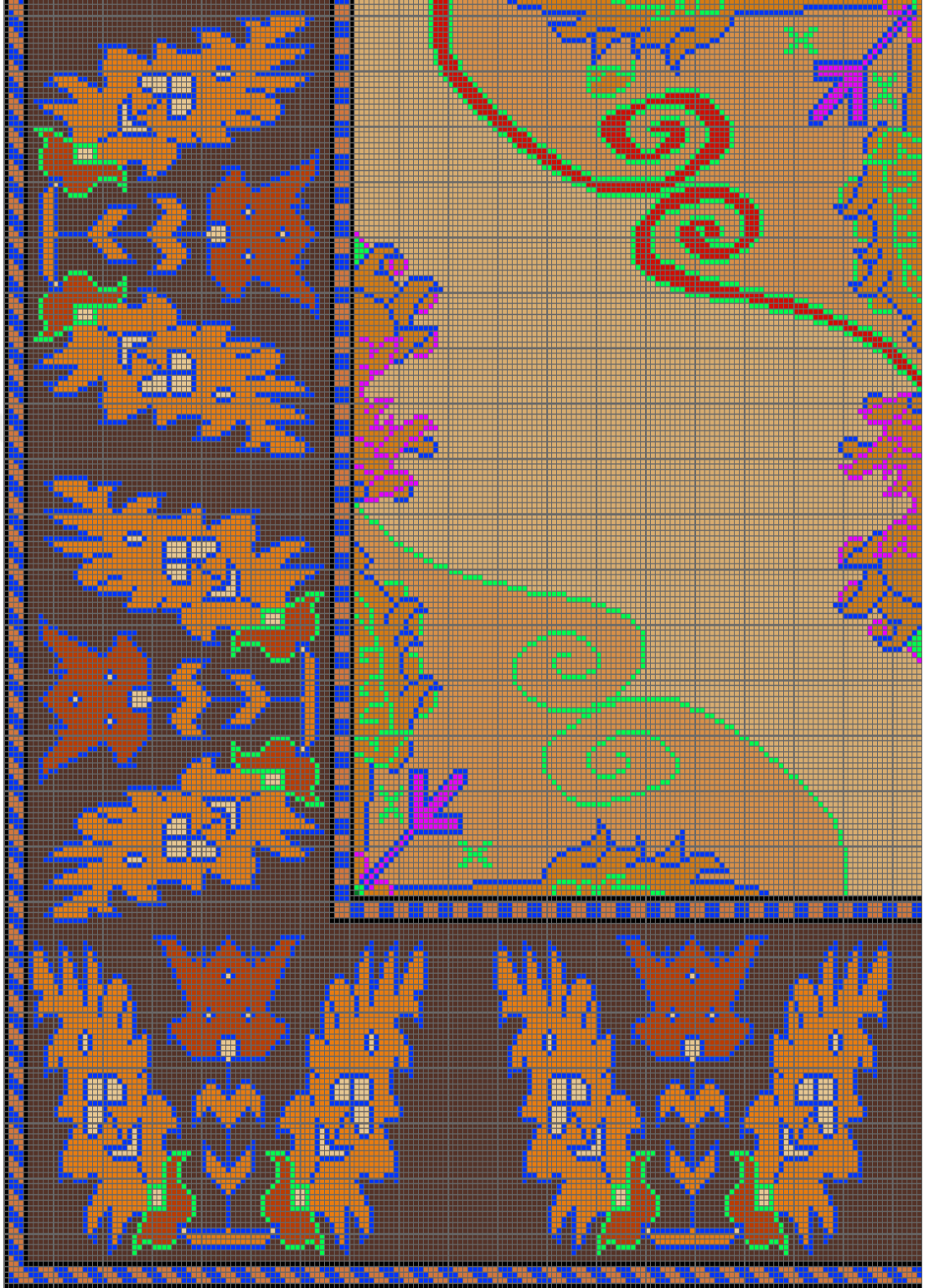
Çizelge 7.: Bitmez Köşe Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	7
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	129 x 205 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	30 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Bitmez köşe
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	28 x33
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Koyu al,koyu mavi,sarı,krem rengi,yeşil,ceviz yeşili,kahverengi,siyah,yavruağzı.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Kırmızı zemin üzerine bitkisel desenlerden oluşan halının ortasında bir göbek motifi, köşelerde ise bitmez köşe motifi yer almaktadır. Köşeler tamamlanıp bırakılmadan halının kenar zemininde kesintisiz devam ettirilerek desen oluşturulmuştur. Bu yüzden “bitmez köşe” denilmektedir. Dokumada,2 cm kilimlik, 2cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu, 1cm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

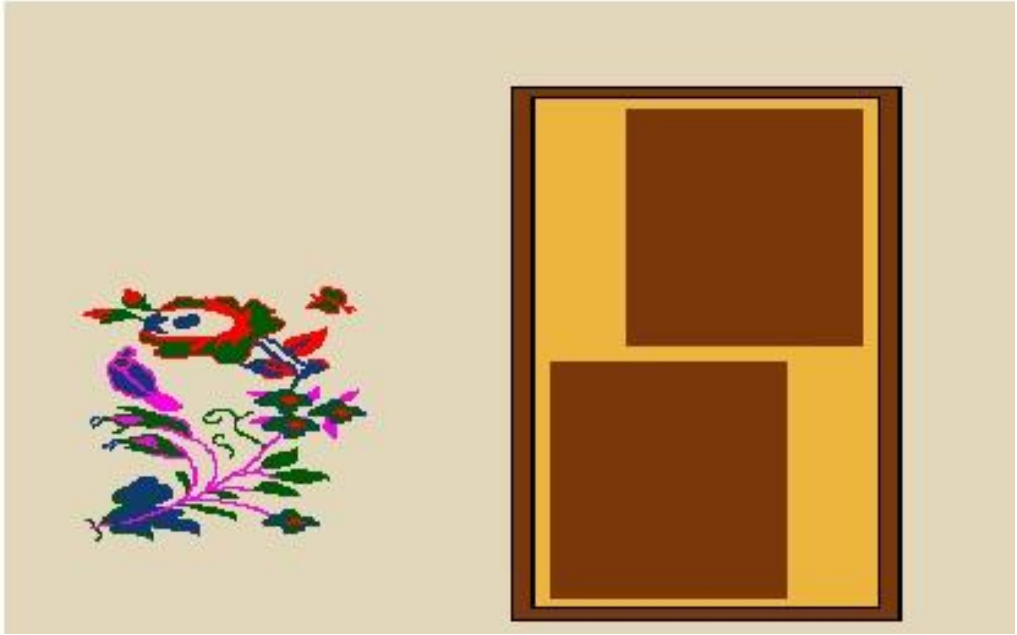
Şekil 26.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 27.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

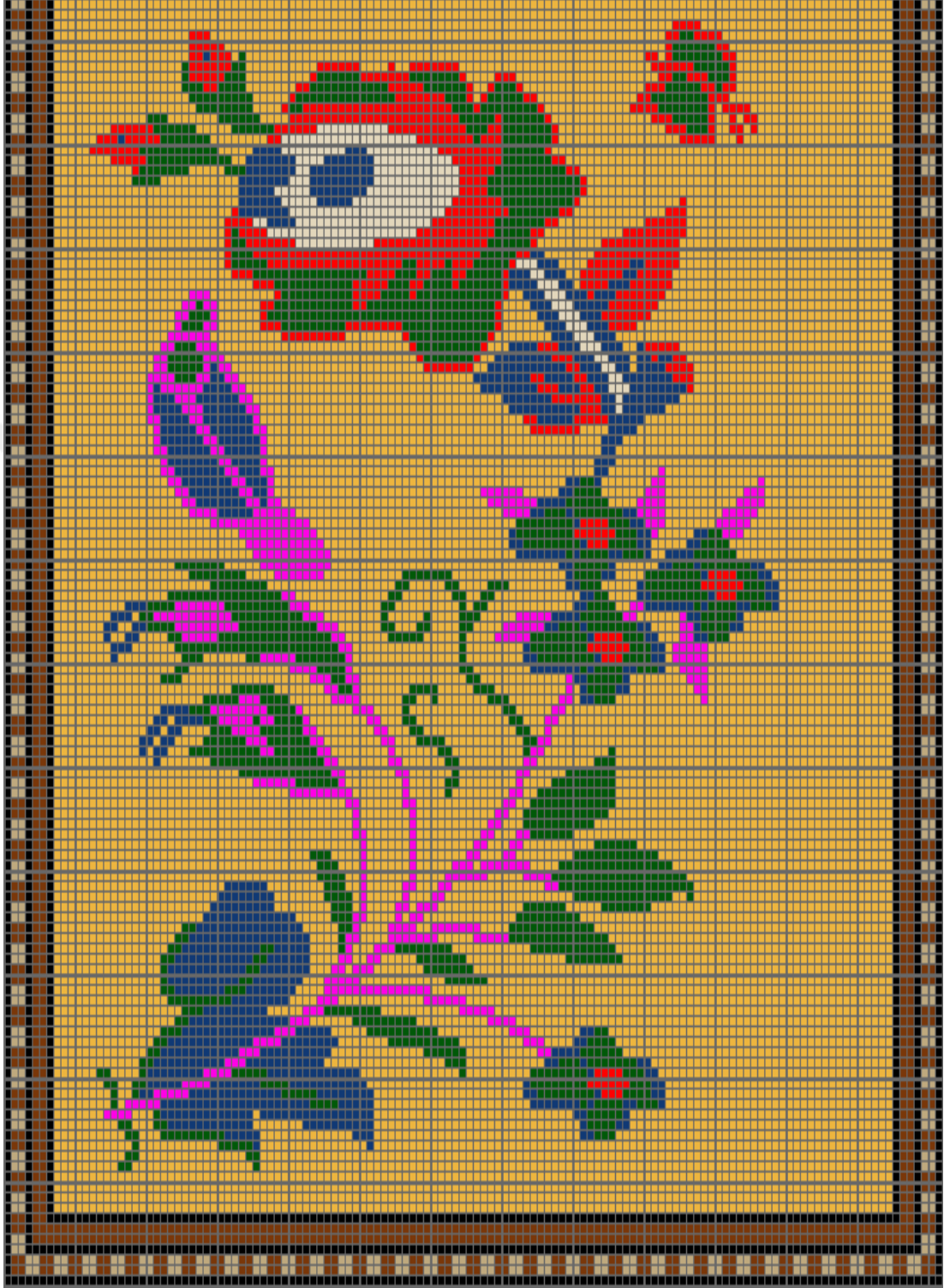
Çizelge 8.: Koç Boynuzlu, Sarkaçlı Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	8
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	115 x 171 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Saçak ve kilim örgüsü yok olmuş,kenarları tamirden geçmiş.
TAHMİNİ TARİHİ	90-100 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Koç boynuzlu veya sarkaçlı
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 30
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Sarı, turuncu, yavruağzı, kahverengi, krem, lacivert, kırmızı.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine, ortada sarı senkle oluşturulmuş koç boynuzlu içi lacivert renkle doldurulmuş bir göbekten ve köşebentlerde ise yine sarı renkle koç boynuzu motifinden oluşmuştur. Halı çok eski olduğu için kilim örgüsü, saçakları deforme olmuş zaman içinde yırtıldığı için komple kesilip overlok yaptırılmış olduğu belirlenmiştir. Dokumada, saçak kilim örgüsü bulunmamaktadır sadece hav yüksekliği 03,5 mm olarak belirlenmiştir.	

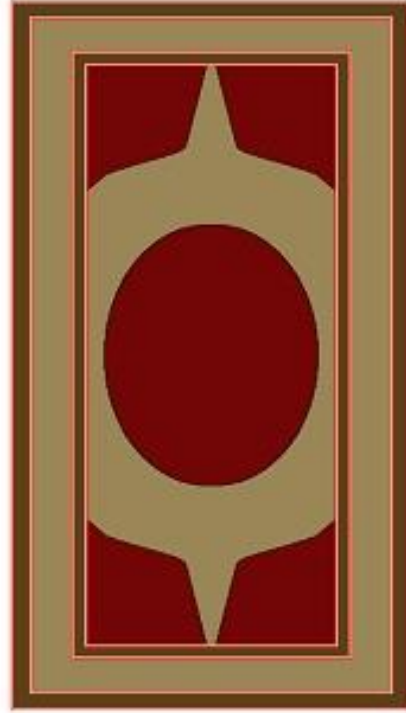
Şekil 28.: Saplı Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 29.: Saplı Çiçek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11Çizelge 9.: Saplı Çiçek

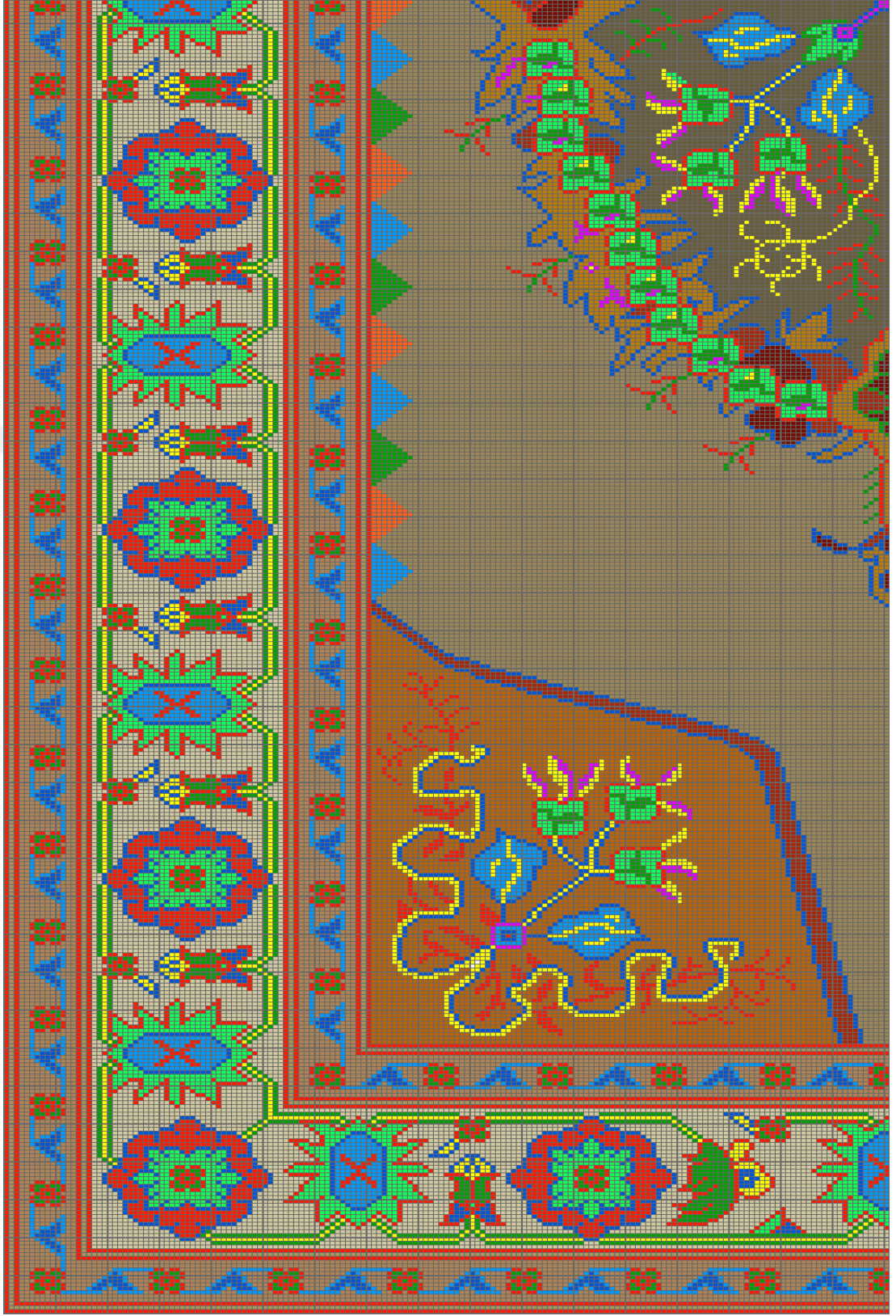
Çizelge 9.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	9
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	44 x 92 cm
KULLANIM ALANI	Eşiklik
DOKUMANIN DURUMU	Saçak kısmı bozulmuş tamir edilmemiş.
TAHMİNİ TARİHİ	70-80 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Saplı çiçek
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x27
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Zeytuni, yeşil, havai, turuncu, koyu al, kırmızı, devetüyü, kahverengi, siyah, beyaz, hardal.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kalan ipleri değerlendirmek amacıyla kanaviçe örneğinden faydalanılarak yapılmıştır. Eşiklik boyutlarında, siyah zemin üzerine, birbirine ters yerleştirilmiş üst üste iki adet büyük çiçek buketi motiflerinden oluşmaktadır.Yörede bu modele saplı çiçek adı verilmektedir. Dokumada,1cm kilimlik, 1cm saçak örgüsü,10 cm saçak uzunluğu, 0.7 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

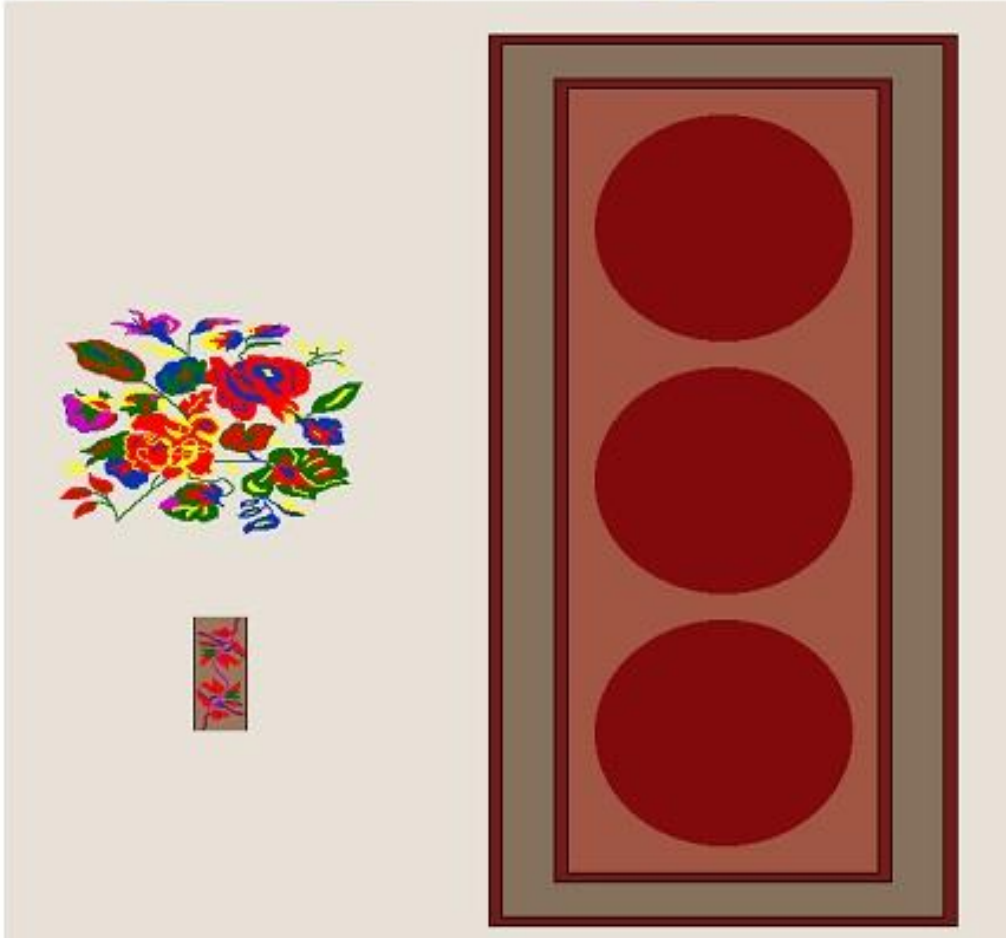
Şekil 30.: Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 31.: Göbekli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 10.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	10
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Hatice Saffet Sidekli
BOYUTLARI	106,5 x 2.06 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1949 yılında dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Göbekli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x30
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Havai, turuncu, koyul zeytuni, krem rengi, hardal, siyah.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine, saplı göbek motifi denilen desenden ve 4 köşebentden oluşmuştur. Kaynak kişi Saffet Sidekli' ye göre: divan örtüsü olarak dokuduğunu, halı desenine kendisinin de yorum eklediğini belirtmektedir. Yörede dokumaya “saplı göbek” adı verildiğini, ancak kendi aralarında bu modele “makam paket” adı verdiklerini belirtmektedir. Dokumada, 5 cm kilimlik, 3cm saçak örgüsü, 9 cm saçak uzunluğu, 0.3 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

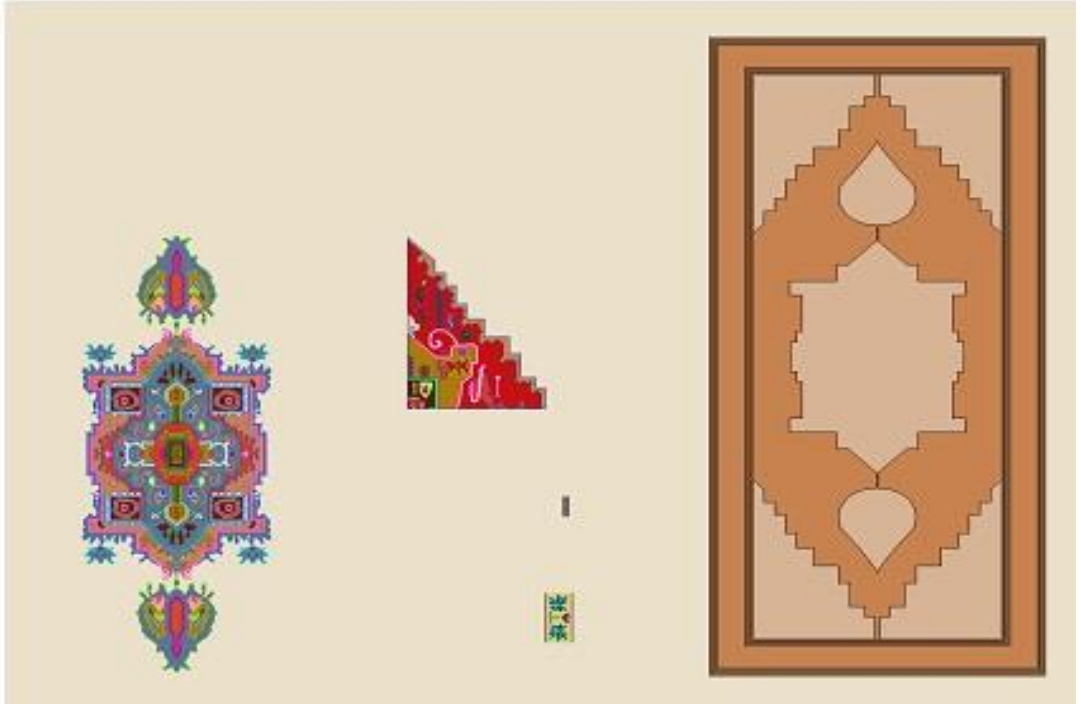
Şekil 32.: Saplı Çiçek Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 33.: Saplı Çiçek Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

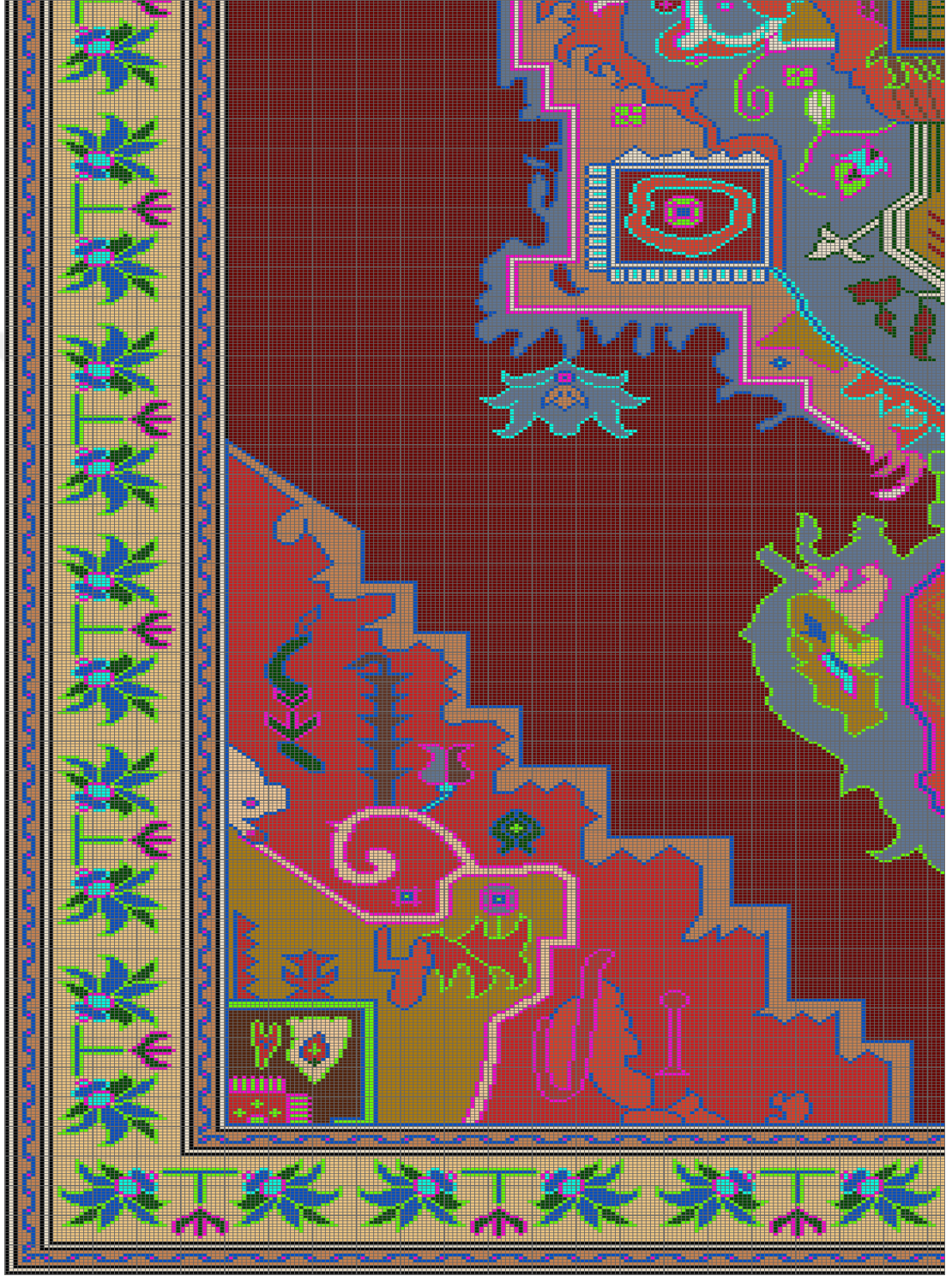
Çizelge 11.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	11
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	66 x 125 cm
KULLANIM ALANI	Yolluk, maket halısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	60/70 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Saplı çiçek
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26x26
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Sarı, krem rengi, turuncu, yeşil, zeytuni, gri, hardal, kırmızı, koyu kırmızı, siyah, lacivert.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine üç tane büyük çiçek buketi motifinden oluşmaktadır. Kaynak kişi Gülşen Uran, bu tip bitkisel desenleri kanaviçe örneklerinden çıkarttıklarını ayrıca, renk kontrastı oluşturursun diye bordürlerde özellikle siyah renk kullandıklarını belirtmektedir. Dokumada,4cm kilimlik, 2 cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu, 0.5 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

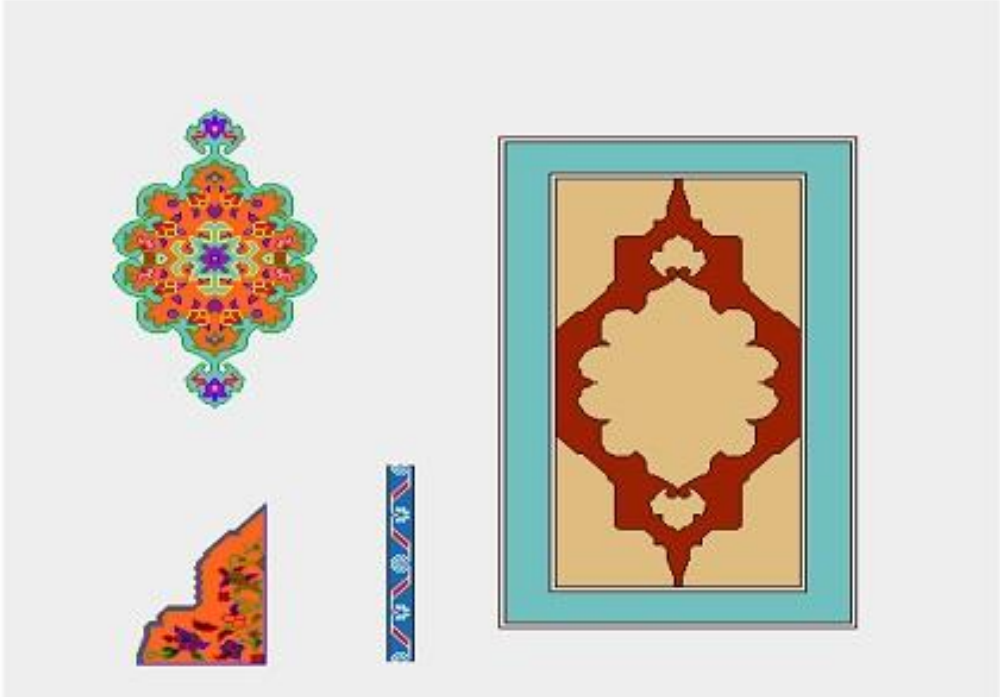
Şekil 34.: Madalyonlu Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 35.: Madalyonlu Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

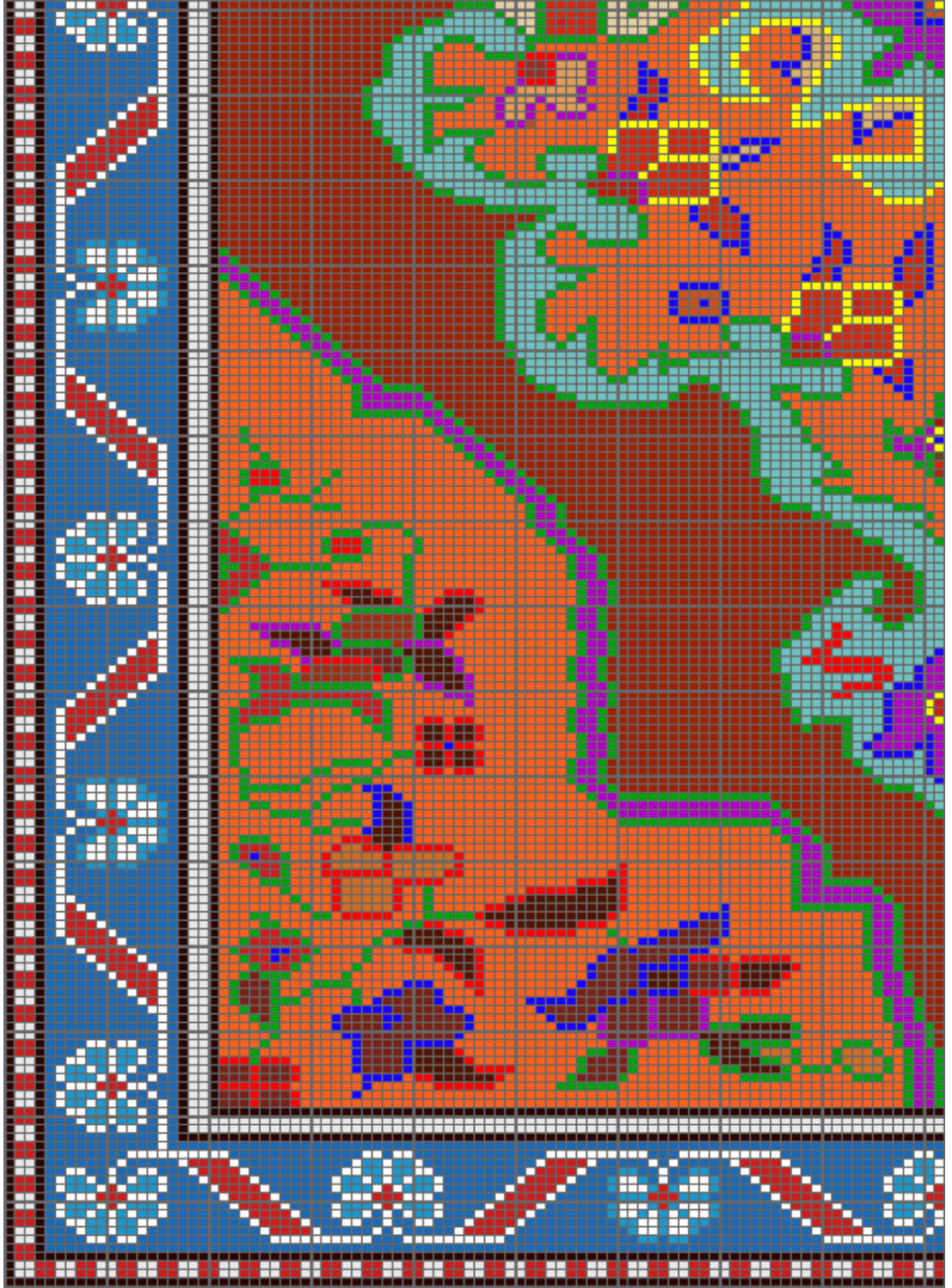
Çizelge 12.: Madalyonlu Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	12
İNCELEME TARİHİ	26.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Şengül Yıltır
BOYUTLARI	127 x 272
KULLANIM ALANI	Yolluk
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1968 de dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Madalyonlu
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26x30
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Koyu al,lacivert, zeytuni,krem rengi ,bordo, deve tüyü, siyah, havai, kırmızı, pembe.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine büyük geometrik desenli bir göbekten ve basamaklı köşelerden oluşmaktadır. Kaya halısının karakteristik renklerini taşımakla birkilte desen olarak geometrik ağırlıklıdır. Dokumada, 2 cm kilimlik, 2 cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu, 0.7 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

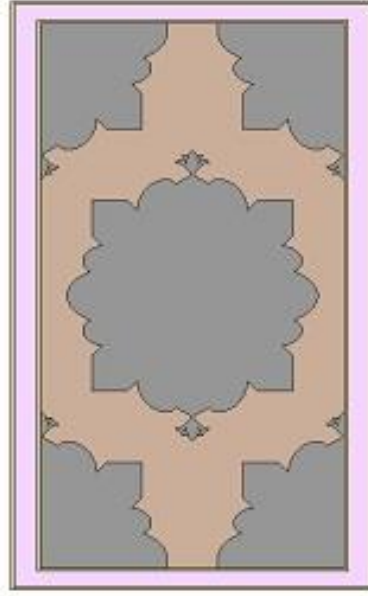
Şekil 36.: Köşeli Göbekli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 37.: Köşeli Göbekli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

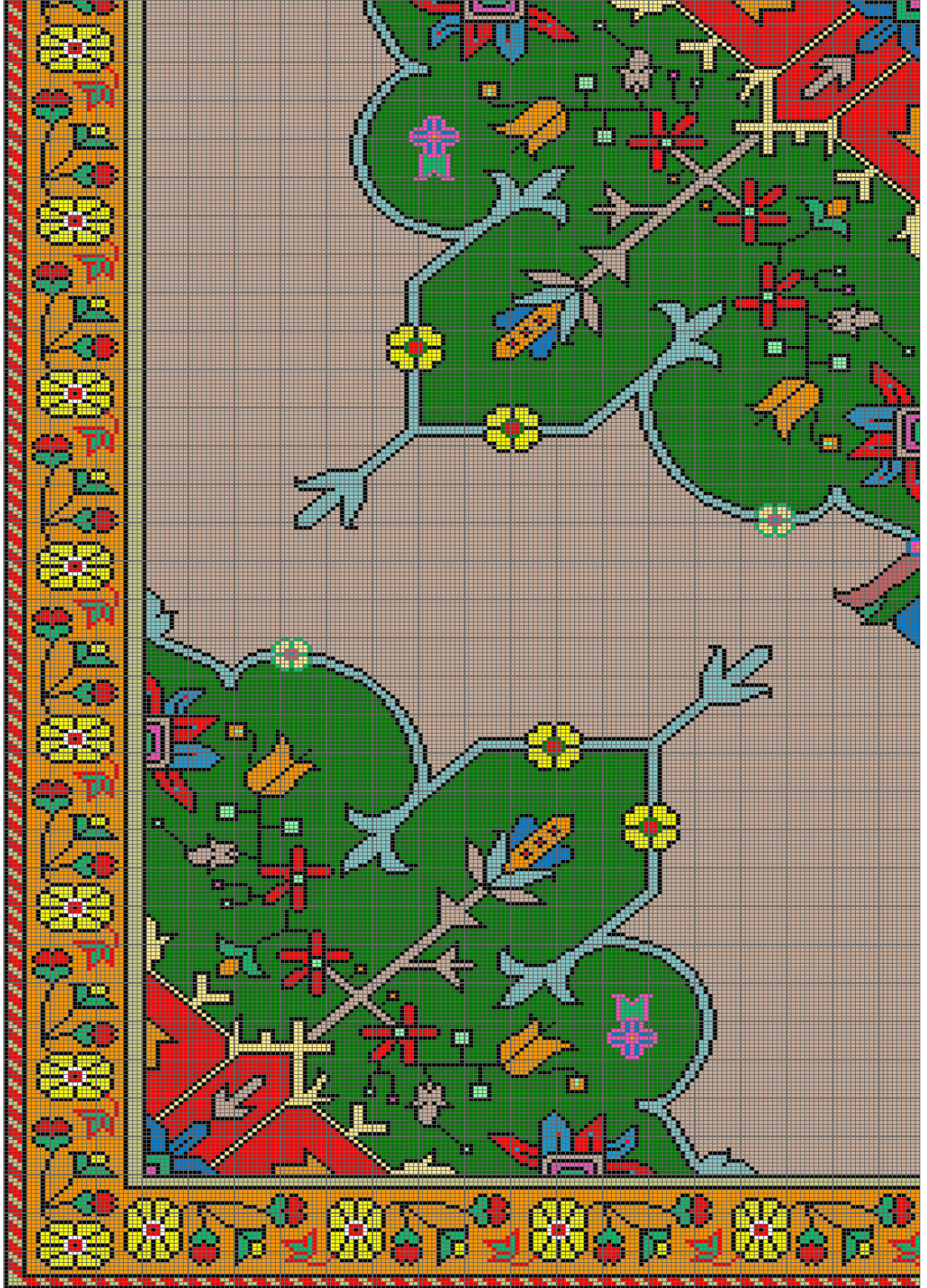
Çizelge 13.: Göbekli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	13
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	67 x 125 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	60 yıllık (annesinin çeyizinden)
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Göbekli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, siyah, krem rengi, turuncu
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma,kırmızı zemin üzerine, ortada bir göbekli denilen desen ve köşelerden oluşmuştur. Bordür kısmı karakteristik Kaya halısı desenlerini taşımaktadır. halk arasında desendeki çiçeğe boru çiçeği denildiğinden, bu modele “borulu” da denilmektedir. Dokumada, 2 cm kilimlik, 2 cm saçak örgüsü, 15 cm saçak uzunluğu, 0.5 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

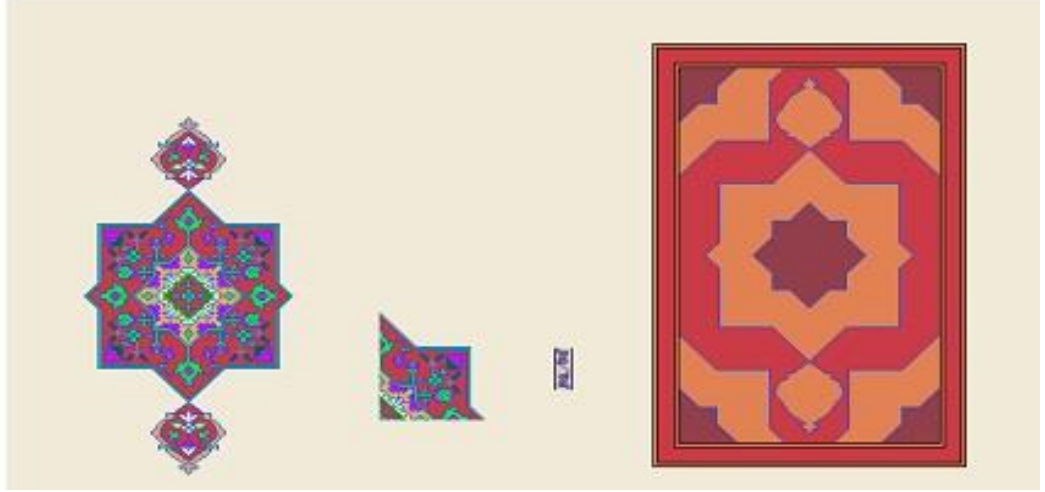
Şekil 38.: Zeytuni Köşe Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)

Şekil 39.: Zeytuni Köşe Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28. 11. 2016)

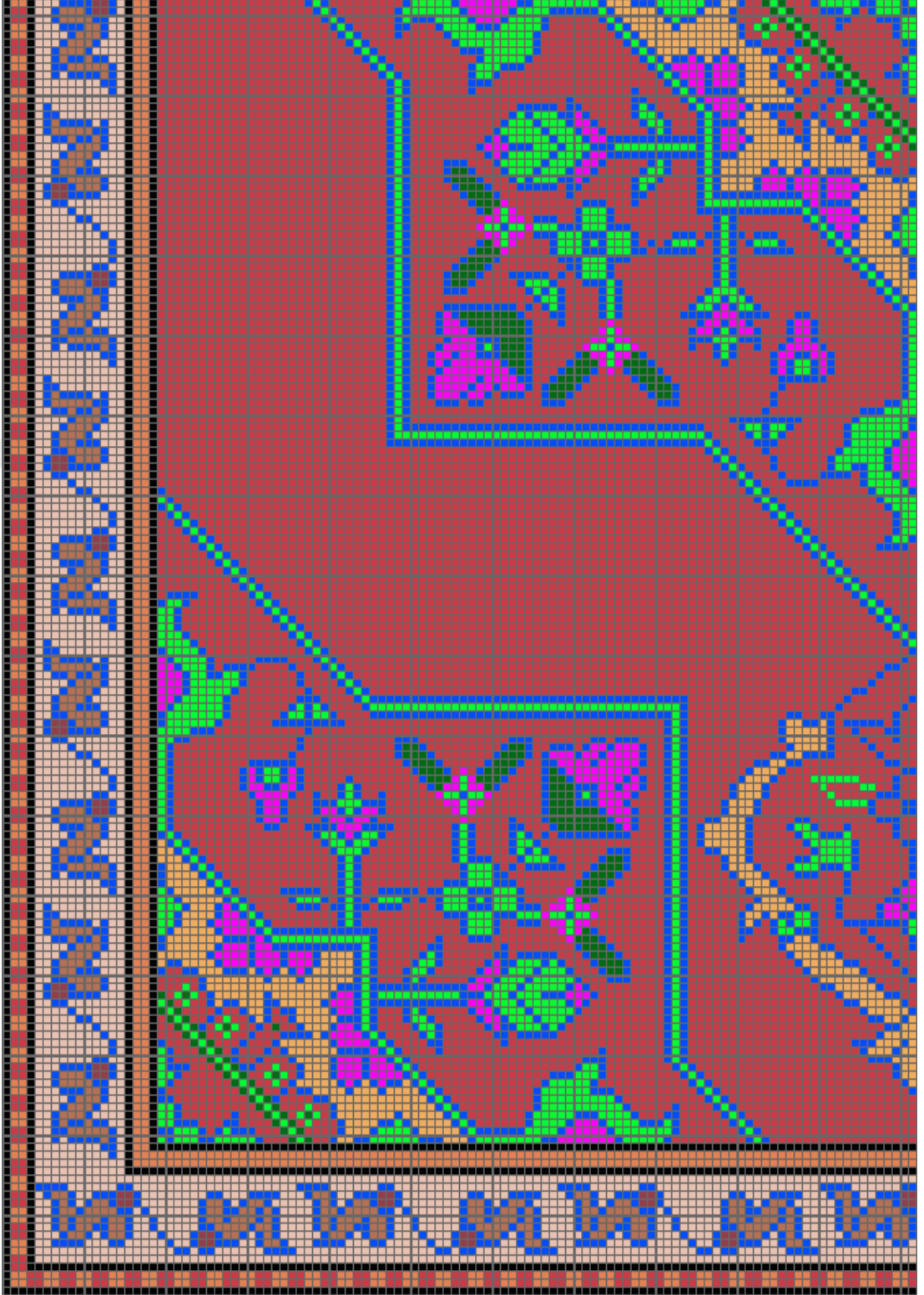
Çizelge 14.: Zeytuni Köşe Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	14
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Macide Ceylan
BOYUTLARI	0,70 x 120 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	90 yıllık (Çocukken annesi dokumuş)
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Zeytuni köşe,havai,makam paket.
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, zeytuni, turuncu, koyual, krem rengi, mavi, pembe, siyah, çömlek mavi.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, kırmızı zemin üzerine, mavinin bir tonu olan havai renkte bitkisel desenlerden oluşan bir kompozisyon ile, yeşilin bir tonu olan zeytuni renkli köşelerden oluşmaktadır. Bu nedenle yörede bu modele , “havai ve zeytuni köşe” demilmektedir. Dokumada,2cm kilimlik, 4cm saçak örgüsü,10 cm saçak uzunluğu, 0.5 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

Şekil 41.: Yeminli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 42.: Yeminli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge15.: Yeminli modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	15
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Macide Yalçın
BOYUTLARI	70 x 113 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1960 da dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Yeminli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 27
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, koyu al sarı, turuncu, lacivert, krem, hardal rengi, siyah

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Dokumanın orta zemininde sekiz köşeli yıldız şeklinde bir göbek motifi bulunmakta, bu motifin iç kısmı ve köşeleri bitkisel motifle doldurulmuştur. Bordüründe çocuklu motifi kullanılmıştır. Modelin tamamı 'yeminli' olarak adlandırılmaktadır. Dokumada, 2cm kilimlik, 2 cm saçak örgüsü, 10 cm saçak uzunluğu ,0.5 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.

Şekil 43.: Düğmeli Modeli ve Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 44.: Düğmeli Modeli ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

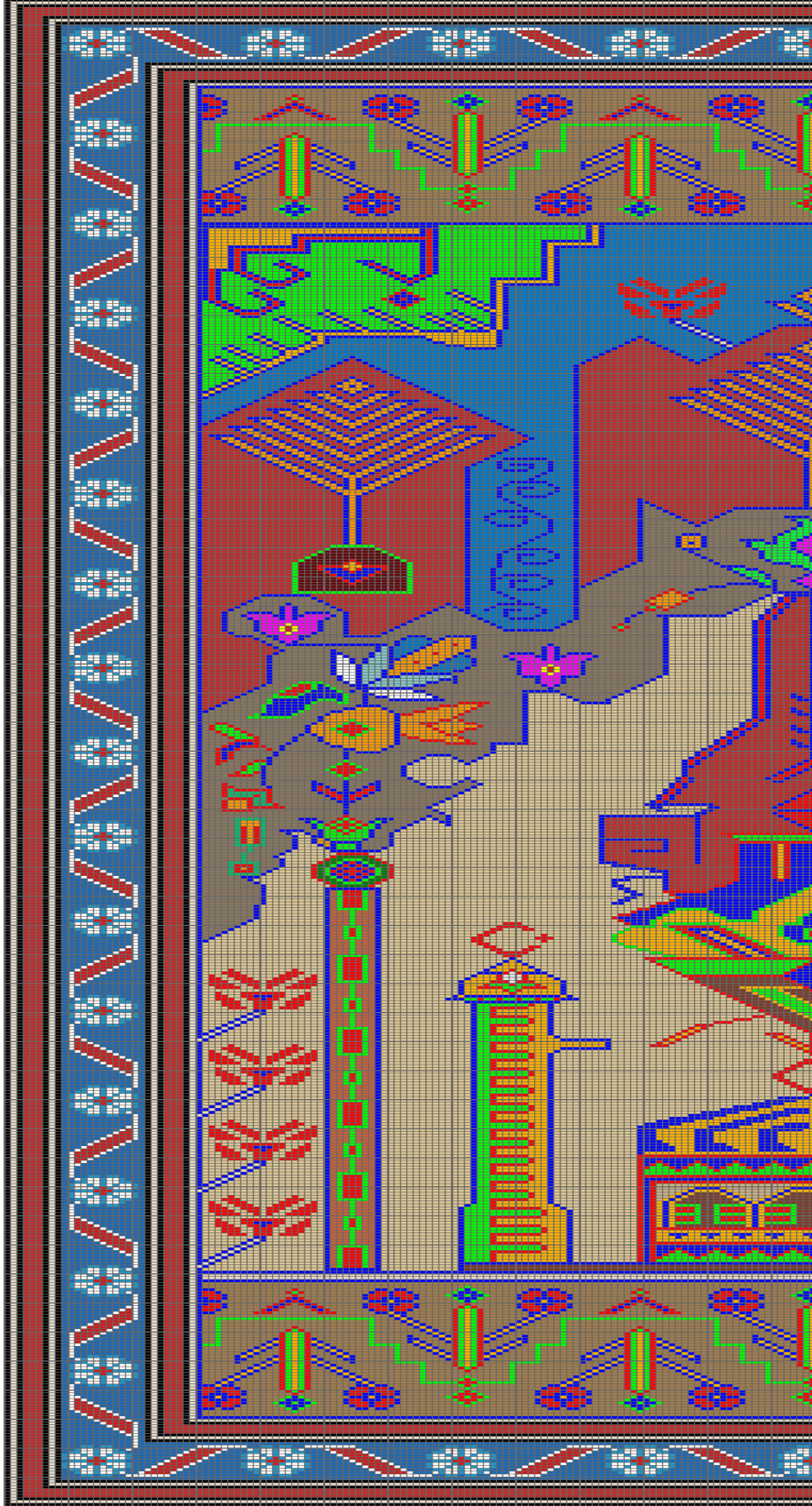
Çizelge 16.: Düğmeli Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	16
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Neşe Ortaabalı
BOYUTLARI	120 x 215 cm
KULLANIM ALANI	Yer yaygısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	Annesinin çeyizinden 70/80 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Düğmeli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 27
KULLANI MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, koyu al sarı, turuncu, lacivert, krem, hardal rengi, siyah ,zeytuni.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma,kırmızı zemin üzerine sarkaçlı adıyla anılan bir göbek motifi ve köşeler zeytuni renkte bitkisel desenlerden, kenar bordürü lacivert zemin üzerine karekteristik çiçek desenlerinden oluşmaktadır. Model, Köşe motiflerinin, basamaklı şekilde olması ve köşebent kenarında sıralanan küçük yapraklardan dolayı düğmeli adıyla bilinmektedir. Saçak örgüsü, 3 cm, saçak boyu; 9 cm, kilim örgüsü, 4cm, hav yüksekliği 0.4 mm.'dir.	

Şekil 45.: Mihraplı Seccade Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 46.: Mihraplı Seccade ve kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

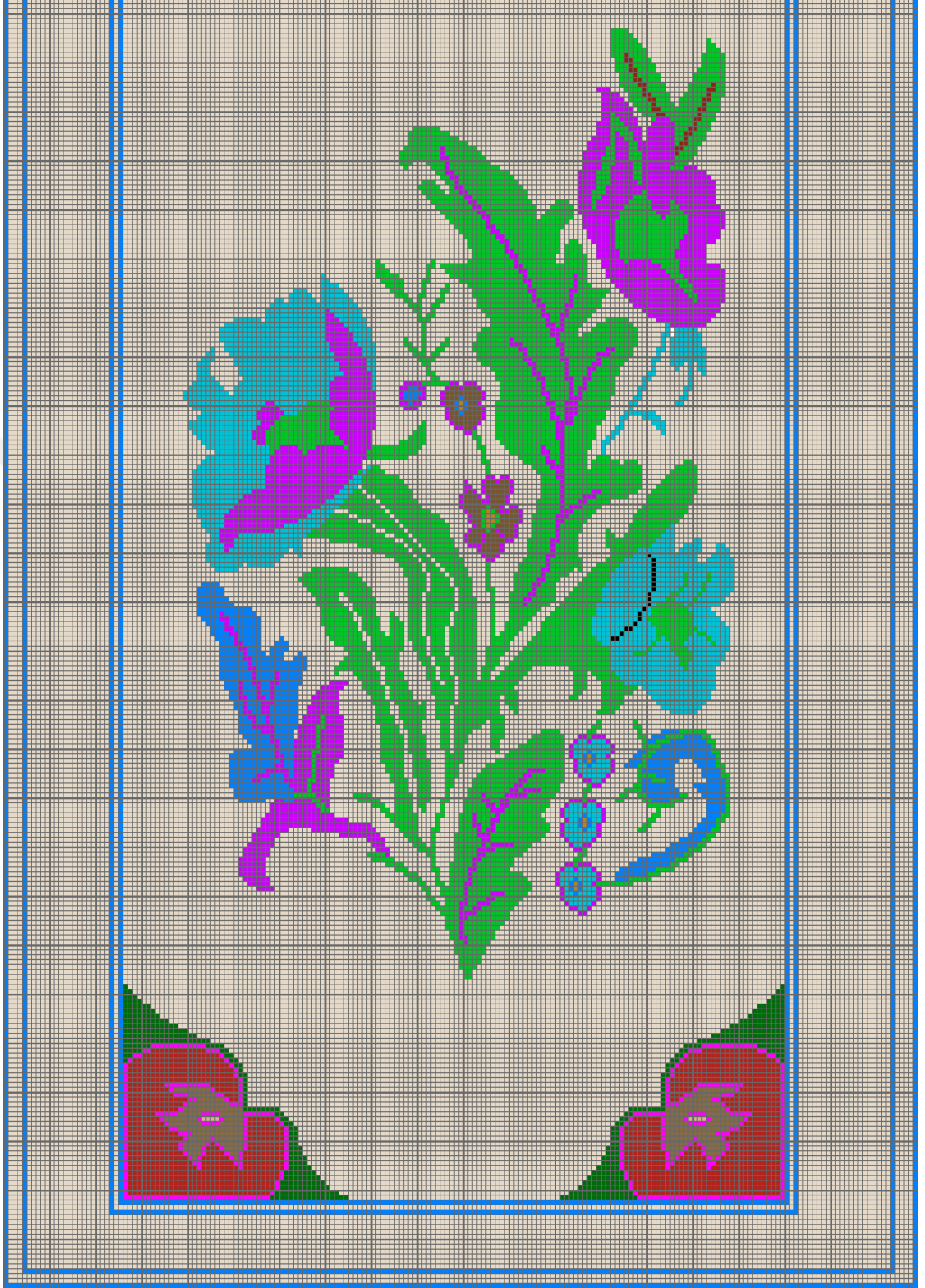
Çizelge 17.: Mihraplı Seccade Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	17
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Lale Kocaçınar
BOYUTLARI	79 x 175 cm
KULLANIM ALANI	Seccade
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1975 yılında dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Mihraplı seccade.
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 30
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, koyu al sarı, turuncu, lacivert, krem, hardal rengi, siyah ,zeytuni,sarı ,mavi.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma,fethiye Kaya halılarının teknik ve renk özelliklerini taşımakla birlikte,kaynak kişi,Lale Kocaçınar; dokuma örneğinin Nevşehirli bir komşularından aldıkları seccadeden uyguladıklarını belirtmektedir.Dokumada,kilim örgüsü; 2,5 cm, saçak örgüsü 1cm, saçak uzunluğu 15 cm, hav yüksekliği 1 cm, olarak belirlenmiştir.	

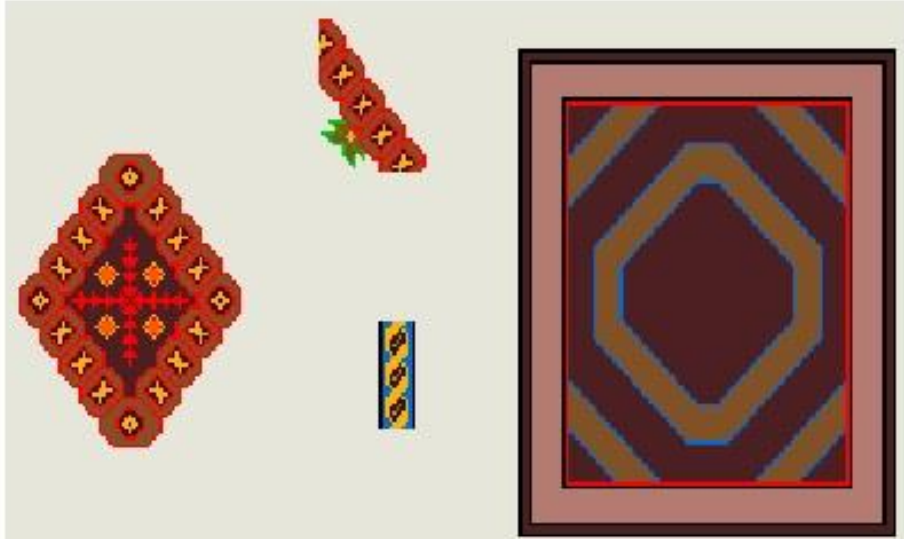
Şekil 47.: Saplı Çiçek Modeli ve Şematik Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 48.: Saplı Çiçek Modeli ve kareli Şematik Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 18.: Saplı Çiçek Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	18
İNCELEME TARİHİ	30.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Macide Ceylan
BOYUTLARI	75 x 185 cm
KULLANIM ALANI	Divan halısı
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	1950 yılında dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Saplı çiçek
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x28
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Yeşil yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Sarı, hardal, lacivert, kırmızı, pembe, krem rengi, kahverengi, zeytuni.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokuma, yeşil zemin üzerine üç tane büyük çiçek buketi motifinden oluşmaktadır, renk kontrastı oluşturulan diye bordürlerde ve çiçeklerde özellikle lacivert renk kullanılmıştır. Dokumada, 3 cm kilimlik, 2 cm saçak örgüsü, 15 cm saçak uzunluğu, 0.3 mm hav yüksekliği belirlenmiştir.	

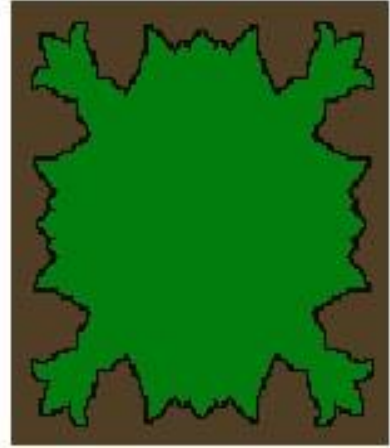
Şekil 49.: Paspas ve Minder Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 50.: Paspas ve Minder kareli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

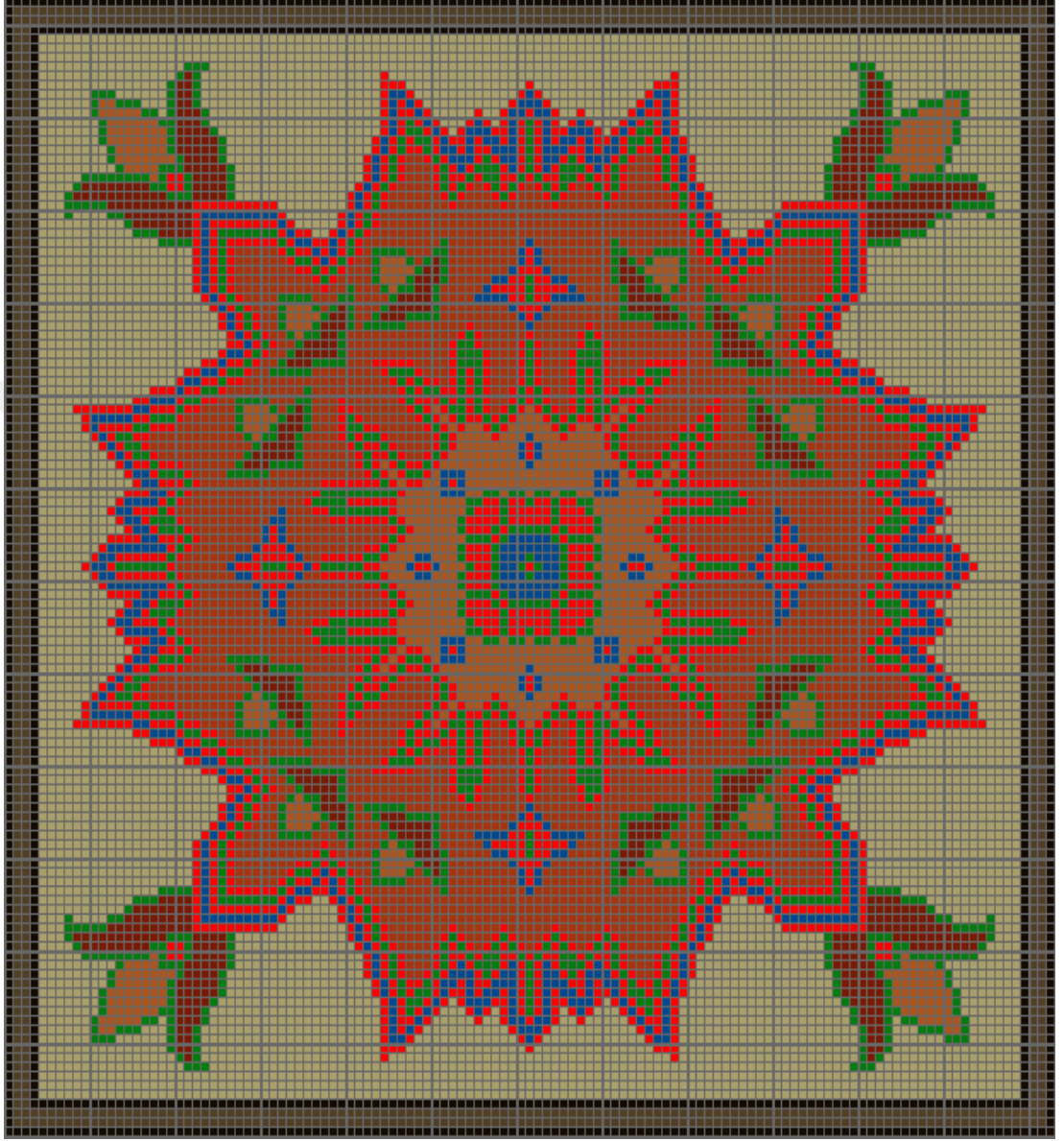
Çizelge 19.: Haçvari Paspas Modeli'nin Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	19
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Hatice Milaşlıoğlu
BOYUTLARI	35 x 36 cm
KULLANIM ALANI	Paspas
DOKUMANIN DURUMU	Saçakları yıpranmış,saçak örgüsü bir tarafından sökülmüş tamir görmemiş.
TAHMİNİ TARİHİ	50 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Haçvari minder
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 26
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Koyu al, lacivert, hardal, sarı (sütleğen sarısı)
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Kırmızı zemin üzerinde, küçük baklava dilimleri ile göbek ve köşeler oluşturulmuş kenarlar zincir motifi ile tamamlanmıştır. Göbekte bulunan haç şekline benzeyen motiften dolayı, 'haçvari' denmektedir. Dokuma'da saçak uzunluğu, 10 cm saçak örgüsü 2 cm, kilim örgüsü 2 cm, kenar örgüsü 3 ilme, hav yüksekliği 0.3 mm olarak belirlenmiştir.	

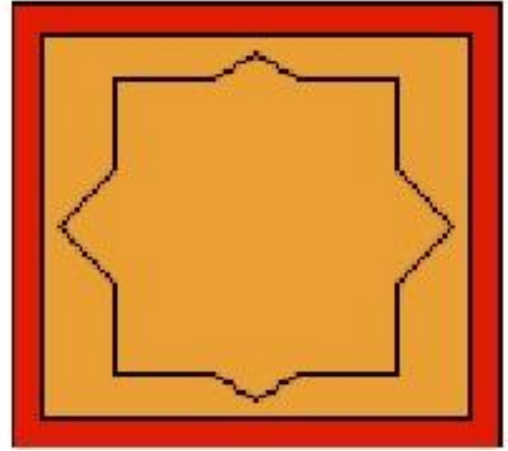
Şekil 51.: Paspas (Modelin Adı Bilinmiyor) Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 52.: Paspas (Modelin Adı Bilinmiyor) Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

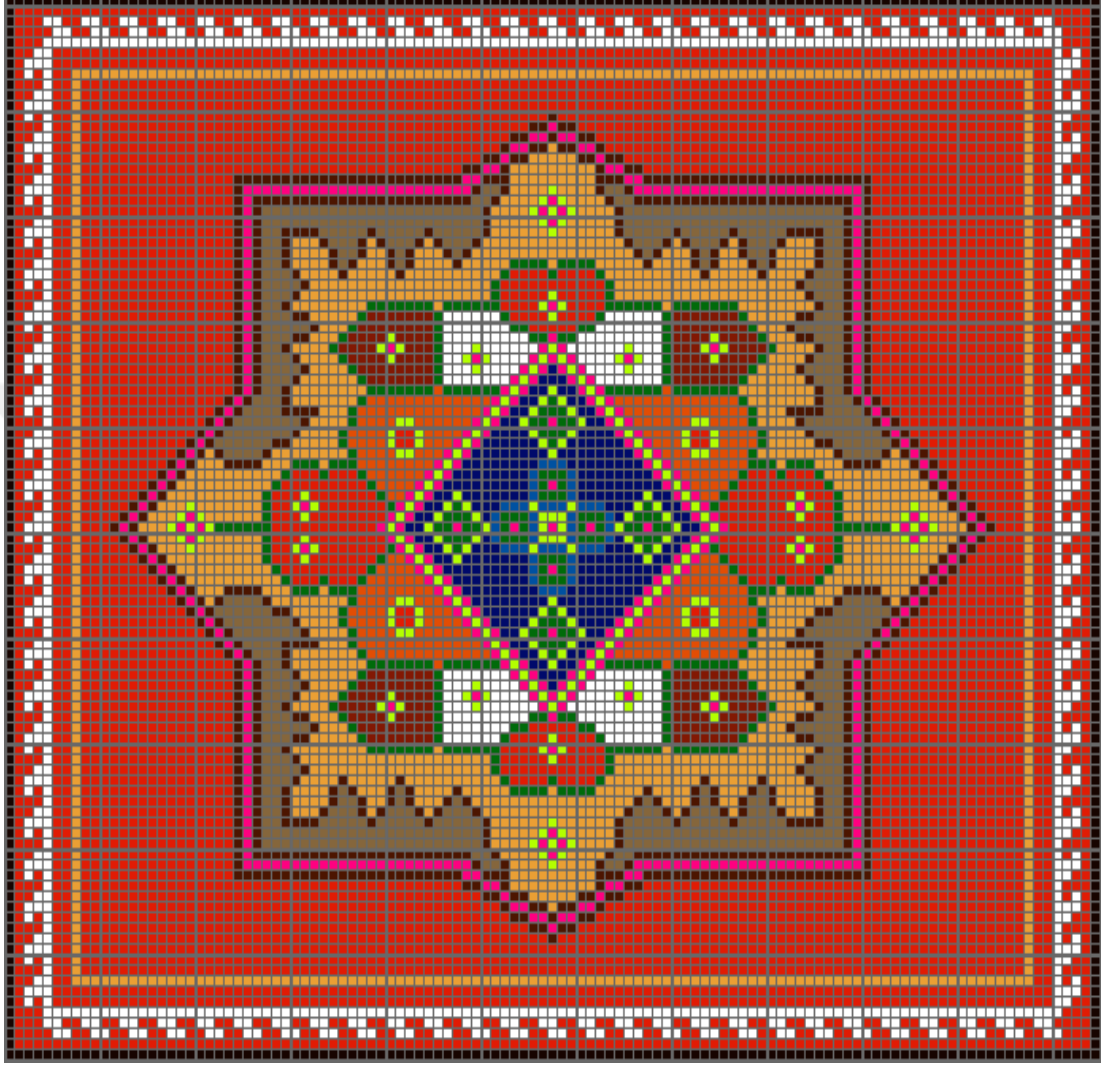
Çizelge 20.: Sandalye Minderi Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	20
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Hatice Saffet Sidekli
BOYUTLARI	35 x 43 cm
KULLANIM ALANI	Sandalye minderi
DOKUMANIN DURUMU	Saçak kısmı yıpranmış.
TAHMİNİ TARİHİ	1945 de dokunmuş
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Modelin adı bilinmiyor
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 27
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Koyu al, rengi, hardal sarı, lacivert, turuncu
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Kalan ipleri değerlendirmek amacıyla yapılmış olan dokumanın örneği komşunun paspasından bakılarak yapılmış, kaynak kişi Saffet Sidekli, modelin adını bilmediğini minder dokuma dendiğini belirtmiştir.Minderin ilk dokunduğunda çömlek mavi olduğunu, ama zamanla açık maviye döndüğünü belirtmektedir.Dokuma lacivert zemin üzerine,sarı kırmızı tek bir göbek motifinden oluşmaktadır.dokumanın saçak uzunluğu 1 cm, kilim örgüsü 2 cm, saçak örgüsü 4cm, kenar örgüsü 3 ilme, hav yüksekliği 0.3 mm olarak belirlenmiştir.	

Şekil 53.: Yeminli Paspas Modeli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Şekil 54.: Yeminli Paspas Modeli Yüzey Şeması Çizimi (Erdal Sideli, 28.11.2016)

Çizelge 21.: Yeminli Paspas Modeli'in Teknik ve Sanatsal Özellikleri

ÖRNEK NO	21
İNCELEME TARİHİ	28.11.2016
DOKUMANIN SAHİBİ	Yeliz Tümen
BOYUTLARI	38 x 40 cm
KULLANIM ALANI	Minder
DOKUMANIN DURUMU	Sağlam
TAHMİNİ TARİHİ	50 yıllık
MODELİN YÖREDEKİ ADI	Yeminli
İLME TİPİ	Yörede Çift düğüm denilmektedir. (Kapalı düğüm ya da Türk Düğümü)
KALİTESİ	26 x 27
KULLANILAN MALZEME	Atkı, çözgü ve motif ipinde yün kullanılmaktadır.
KULLANILAN RENKLER	
ATKIDA	Kırmızı yün
ÇÖZGÜDE	İpin ham hali
MOTİFTE	Kırmızı, zeytuni, hardal, devetüyü, havai, siyah, lacivert.
MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ Dokumanın orta zemininde sekiz köşeli yıldız şeklindeki bir göbek motifinden dolayı bu modele 'yeminli' denilmektedir. Dokumanın saçak örgüsü 1,5 cm, kilim örgüsü 1,5 cm, saçak uzunluğu 8 cm, hav yüksekliği 0.5 mm olarak belirlenmiştir.	

IV. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Araştırma konusu olarak, Muğla Fethiye Kayaköy Halıları seçilmiş, alan araştırması yöntemi kullanılarak yöre halkıyla sözlü görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucu Kayaköy halılarının, boyut, kompozisyon, motif ve teknik özellikleri belirlenmiştir. Araştırma sürecinde saptanan 62 adet halıdan 21 tanesinin katalog çalışması yapılmıştır.

Kayaköy’de yapılan alan araştırması sonucu, 20 seccade, 5 yolluk, 10 çeyrek, 10 taban, 5 adet rapor desen, 5 adet eşiklik, 5 adet paspas, 2 adet divan halısı olmak üzere 62 adet halı incelenmiş, bu örneklerden birbirine çok benzer olanlar çıkartılmış ve 21 adet farklı örnek katalog çalışması için seçilmiştir. Yörede en çok seccade ve çeyrek halı dokunmuş, artan ipler paspas ve eşiklik olarak değerlendirilmiştir.

Dokumaların tamamında ‘Türk Düğümü Tekniği’ kullanılmıştır.

Yörede incelenen ve kayıt altına alınan dokumalar evlerde halen kullanılmakta, bazıları da çocuklarına çeyiz olarak saklanmaktadır.

Kullanılan dokuma iplerini yöre insanı, koyunun yününü, eğirme yöntemiyle ip haline getirmiş ve eğirdikleri ipleri doğal boyalarla boyamıştır.

Dokumalarda en çok kırmızı, yeşil, devetüyü, havai (mavi), kırmızı, koyu al, çömlek mavi (lacivert), siyah renkler kullanılmıştır.

Yörede dokumalara çeşitli isimler verilmiş, bu isimler araştırmada belgelenmiştir. Yöre halkı, dokumalarda kullandıkları motiflerin isimlerini bazı nesnelere yararlanarak ürettikleri saptanmış, motifler basit bir dille neye benziyorsa o isimlerle anılmıştır. Örneğin; boru çiçeğine benzeyen bir motifin kullanılması halı deseninin adının ‘Borulu’ olmasına neden olmuştur. Yörede dokumayla uğraşan bireylerin, çoğunluğunun orta yaş ve üzeri olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni olarak genç nesillerin halı dokuma sanatıyla ilgilenmemeleri, genç nüfusun daha çok okumaya yönelmeleri gibi nedenler gösterilebilir. Eskiden her evde mutlaka bir dokuma tezgahı bulunurken, günümüzde bu tezgahlar evin bir köşesinde çürümeye terk edilmiştir.

Halıların kullanım alanlarının ve talebin azalması, üretimin emek isteyen ve zor olan bir iş olması, gençlerin bu dokumalara rağbet göstermemesi gibi nedenlerle günümüzde evlerde artık yapılmamaktadır.

Halı dokumacılığı: yöre insanı için bundan 50-60 yıl önce önemli bir geçim kaynağı iken bugün unutulmaya yüz tutmuş bir konumdadır. Bu anlamda, kültürel mirasımız olarak kabul edebileceğimiz yöre halısının yok olmaması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yörede, dokumacılığın tekrar canlandırılması, istihdamın artırılması amacıyla bazı projeler yapılmalı ve hedefe yönelik çalışılmalıdır.

Yörede, halıcılığın yok olma sebeplerinden biri ve belki en önemlisi yeterli derecede kazanç sağlanamamasıdır. Dokuma bilen ve evinde halen tezgah olan kadınlar tespit edilmeli, geçmişte halı dokumacılığı alt yapısı olanlar tekrar dokuma yapmaya teşvik edilmeli, dokuyuculara başka işler yapmaktansa halı dokuyarak daha iyi kazanç sağlayabilecekleri bir sistem oluşturulmalı bunun için, dokuma maliyetlerinin azaltılması üreticinin dokuma maliyetini karşılayabilmesi için hibeler ve uygun kredi imkanlarından faydalanabilmeleri için bilgiler paylaşılmalı, seminerler düzenlenmeli Halk Eğitim Merkezi ve çeşitli esnaf odaları proje ve finansman desteği vererek Kayaköy halısı üretimine başlayacak olan kişilerin, KOSGEB'den faydalanmaları sağlanmalıdır.

Fethiye Kayaköy halılarının orijinal renkler ve motifler tek tek saptanarak kullanılan kompozisyonların çizimleri bilgisayarda dijital ortama aktarılmalı, markalaşma adına geleneksellik baz alınarak bir standarda oturtulmalıdır. Üretimi artırmak, kaynak ve zaman israfını önlemek için, üreticiye yol göstermek ve desenlere kolay ulaşım ve malzeme bilgisi için bu tür çalışmalara ihtiyaç vardır.

Ülkemizde Meslek Liseleri ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurumlar dışında el becerisini ve geleneksel sanatlarımızı geliştirmeye yönelik herhangi bir eğitim sistemi bulunmamaktadır. Gençlere, Kaya halılarını tanıtımı açısından okullarda seminerler düzenlenip bilgiler verilmeli, okul kulüpleri ve hafta sonu kurslarına el dokusu halıcılık dersleri konulmalı, Kayaköy'e teknik geziler düzenlenmeli, bu kültür mirasımız gelecek kuşaklara sözlü ve yazılı olarak aktarılmalıdır.

Isparta ceza evi örneğinde olduğu gibi, Fethiye cezaevinde Halı atölyeleri kurulabilir, mahkumlara hem bir meslek öğretimi hem de ileriye dönük istihdam edilebilecekleri bir alan sağlanabilir.

Üretim yapıldıktan sonraki en önemli sorun pazarlama ve satıştır. Bunun için pazarlama ve satışa yönelik kamu desteğinde bir web sayfası hazırlanmalı ve iç dış pazara yönelik ürünlerin tanıtımı yapılmalı, ürünlerin daha çok tanıtılması için, ürünlerin yurt dışındaki festivallere gönderilmesi, üreticilerin ve derneklerin fuarlara katılımlarının sağlanması, belediyeler ve İl Kültür Turizm Müdürlüğü gibi birimlerle ortak çalışmalar yapmaları ve üreticiyi bu konuda desteklemeleri büyük önem taşımaktadır. Yöresel özelliklere dikkat edilerek, dokumaların orijinaline sadık kalınıp, iç ve dış pazara yönelik satış organizasyonları yapılarak, kooperatif kurularak, dokuma atölyelerinin açılması ve evlerdeki dokumaların tekrar canlanması için teşvik edilmesi ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

El halıcılığına ilgiyi artırmak için, tanıtım ve eğitim seminerleri düzenlenmeli, özel sektör ve kamu kurumları bu konuda ortak çalışmalar yapmalı ve birlikte hareket etmelidir.

Bugün Fethiye merkezde, İl Turizm Müdürlüğü ve Halk Eğitim Merkezinin açmış olduğu kurslar bulunmakta, fakat bu kurslar tamamen hobi amaçlı, olup Fethiye Kayaköy halılarının gerçek örneklerini yansıtmamaktadır.

Bu anlamda, araştırmanın bir belgeleme niteliği özelliği taşıması açısından önem taşıdığını, bir tür kent kültürü envanterine destek olması açısından da önem taşıdığını da vurgulamak isterim.

Muğla ve çevresinde özellikle Fethiye Kayaköy halılarının kaybolmasını önlemek, tasarımlarını yeniden yapılarak dokunmasını sağlamak, yıpranmış ve onarılması gereken halıların, restorasyon çalışmalarını yapmak Kayaköy halıcılığına sahip çıkmak, ve sektörün ihtiyaç duyduğu teknik elemanı yetiştirmek amacıyla, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Meslek Yüksek Okulu'nda, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü veya Halıcılık programı kurularak Kayaköy Halıları bilimsel olarak desteklenmelidir.

Yapılan dokumalar giderek orjinallliğini yitirmekte ve hammadde açısından yozlaşmaktadır.

Şekil 55 'te, eski dönem 'kabak çiçeği' denilen model yer almaktadır. Şekil 56 da ise, bu modelin yakın tarihli dokunmuş bir örneği yer almaktadır. Burada açıkça görülen yakın tarihli olan dokumanın orijinal renk, örnek ve malzeme özelliklerini taşınamamasıdır.Kayaköy halısını yaşatmaya yönelik çalışmalar başarısızdır.

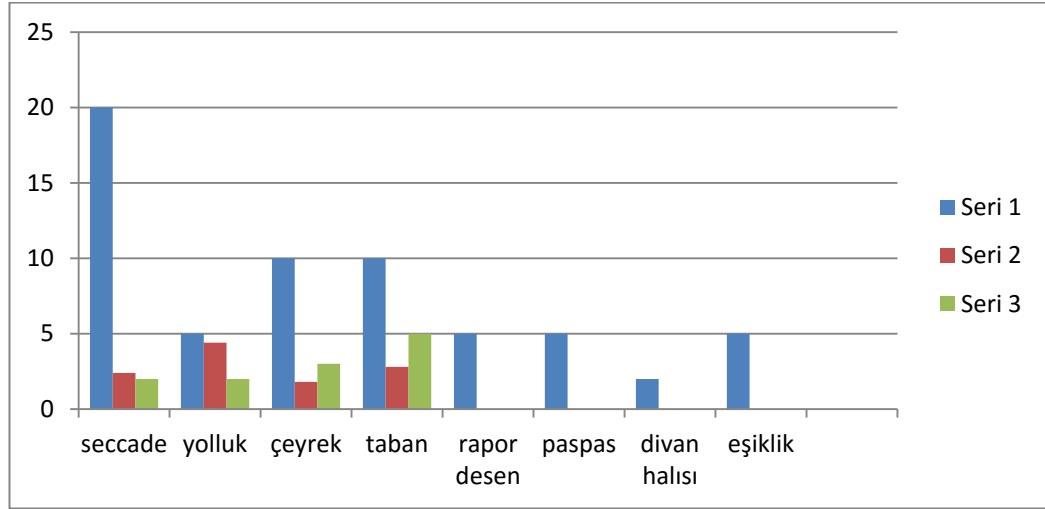

Şekil 55.: Geçmiş Döneme Ait kabak çiçeği modelli Kayaköy Halısı (Macide Ceylan,2017).

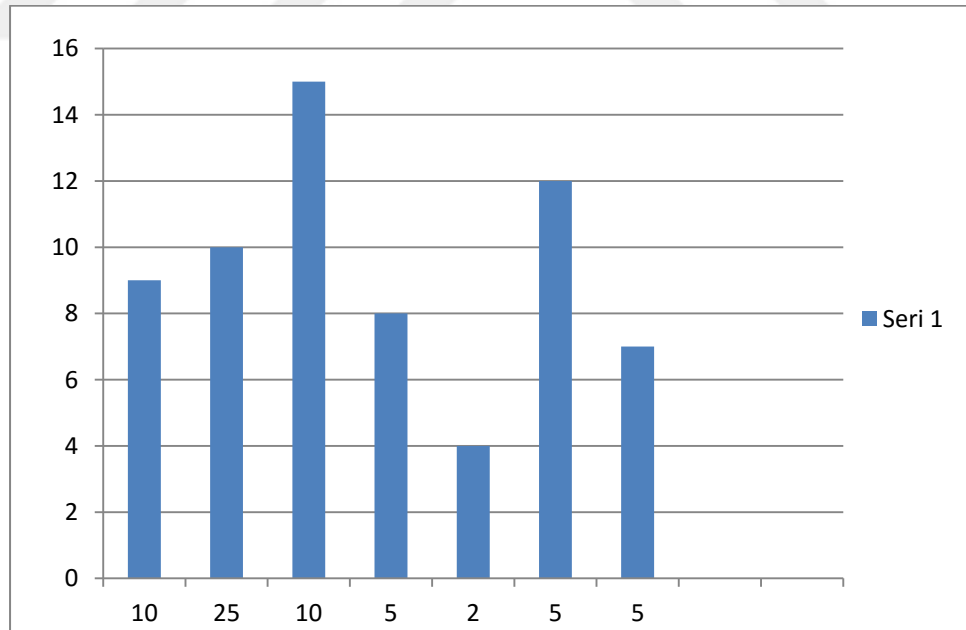
Şekil 56.: Günümüze uyarlanmış kabak çiçeği modeli Kayaköy Halısı (Macide Ceylan,2017).

Çizelge 22.: Araştırmada Saptanan Halıların Sayısı

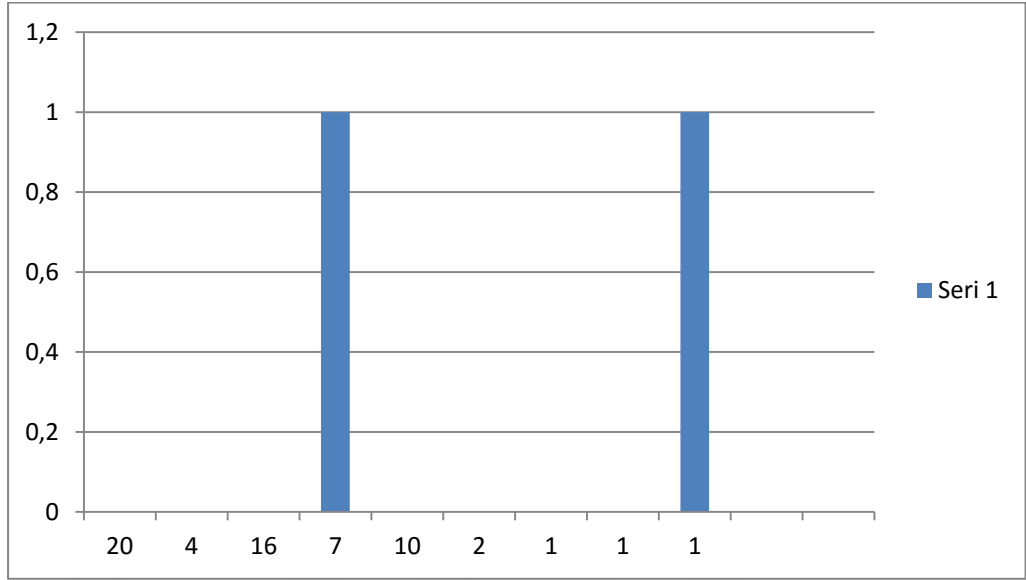
Çizelge 22'ye göre; Yörede saptanan halıların %32'sini seccade, %16'sını çeyrek, %16'sı taban halısı, %8,6'sı eşiklik, %8,6'sı Paspas, %3,2'sini divan örtüsü oluşturmaktadır.

Çizelge 23.: Araştırmada Saptanan Halıların Saçak Uzunlukları

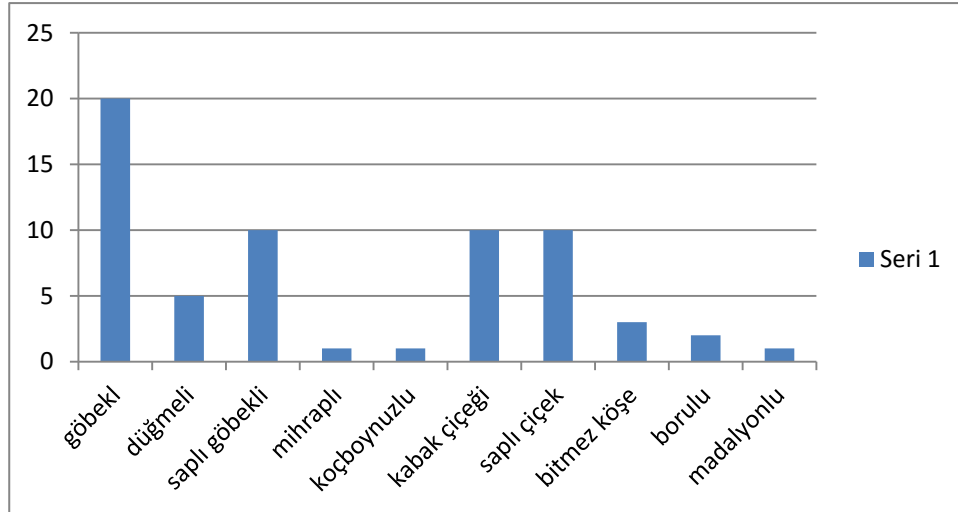
Çizelge 23'te saptanan halılardan 10 adedinde, 9 cm, 25 adedinde 10 cm, 5 adedinde 8 cm, 2 adedinde 4 cm, 5 adedinde 12 cm, 5 adedinde 7 cm saçak uzunluğu belirlenmiş, yörede standartların üzerinde saçak boyu bırakıldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 24.: Araştırmada Saptanan Halıların Hav Yüksekliği

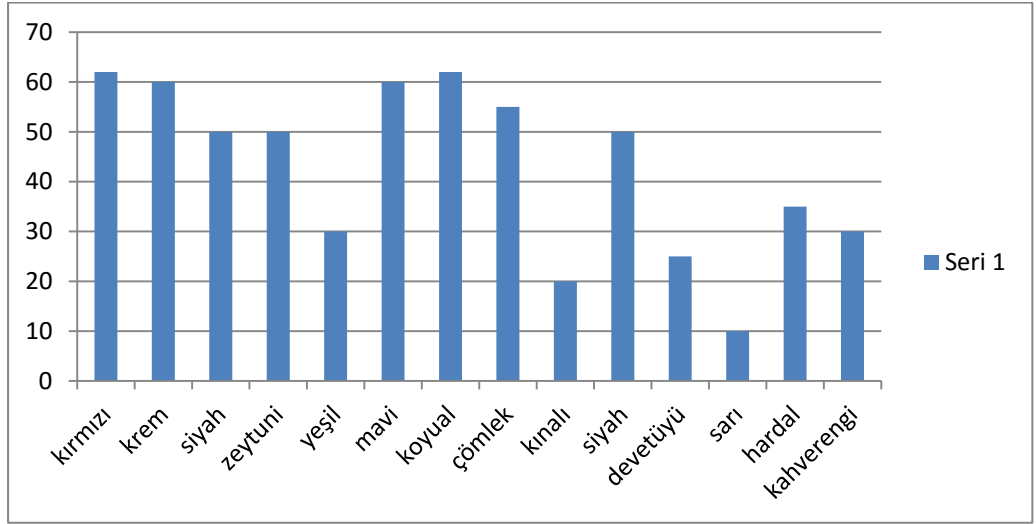
Çizelge 24'te saptanan halılardan, hav yüksekliğinin 0.3 mm ve 1,5 cm arasında olduğu saptanmış, 50 yıllık ve altı halılarda hav yüksekliği ortalama 0.4 mm ve 0.5 mm aralığında olup, daha yakın tarihli halılarda 1 cm ve 1,5 cm aralığında olduğu saptanmıştır.

Çizelge 25.: Araştırmada Saptanan Halıların Modelleri

Çizelge 25'te saptanan halılardan %32'sini göbekli, %8'ini düğmeli, %16'sını saplı göbekli, kabak çiçeği, saplı çiçek, %1,6'sını mihraplı, boynuzlu ve madalyonlu % 4,8'ini bitmez köşe, % 3,2'sini borulu modeli oluşturmaktadır.

Çizelge 26.: Araştırmada Saptanan Halılarda Kullanılan Renkler

Çizelge 26'da, saptanan halıların renkleri belirtilmiştir. Yörede halılarda en çok koyu al ve kırmızı renk kullanılmıştır. En az sarı ve kınalı denilen turuncu rengin kullanıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- ASLANAPA, O. (1970). **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- BAYRAKÇI, B. (1997). **Meslek Yüksek Okulları için El Dokusu Halıcılık**, Kayseri.
- ENEZ, N. (1987). **Doğal Boyamacılık, Anadolu'da Yün Boyamacılığında Kullanılmış Olan Bitkiler ve Doğal Boyalarla Yün Boyamacılığı**, İstanbul
- KARADAĞ, R. (2007). **Doğal Boyamacılık**, T.C. Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- YETKİN, Ş. (1991). **Türk Halı Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Makaleler:

- BOZYİĞİT, R. ve T. TAPUR. (2010). Güneybatı Anadolu'da Terk Edilen Bir Yerleşim Merkezi: Kayaköy (Fethiye), **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 22, İstanbul, (364 – 383).
- EROĞLU, E. F ve M. GÖKÇE (2015). Osmanlı Arşivleri ve Belgeler Işığında Kayı Köyü (Kaya Köyü) Tarihi, **Yörük Kültür ve Sanat Dergisi**, Muğla (3-15).
- KISA OVALI, P. ve N. ELİBAŞ (2016). Yerel Mimarinin Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy'ün Çözümlemesi, **MEGARON**, Cilt 11, Sayı.4. (515-525).
- ZERMAN, İ (1994). Kayaköy Haberleri, **TMMOB İstanbul Büyük Kent Şubesi Galata Bülteni**, Sayı 94/1 s.43-47.

Diğer

Bildiriler:

- SANIBELLİ, E. (1994) **Günümüz Türk Halılarının Yozlaşma Nedenleri**, Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (383-390).
- TUROĞLU, H. (2005). **Fiziksel planlanma ve Coğrafi Bilgi Sistemleri**, Ege Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir (360).

Tezler:

- AKAN, M. (2007) **Uygun Renk Işık ve Sürtünme Haslığına Sahip Bitkisel Boyalarla Boyanmış İlmelik Yün Halı İpliklerinde En Az Kopma**

Mukavemeti Kaybına Yönelik Boyama Yönteminin Geliştirilmesi,
Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

EROĞLU, E. F. (2017). **Beşkaza Yöresi Yörük Türkmen Mezar Taşları ve Damgaları,** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

Raporlar:

SÖNMEZ, R. (2000). **Fethiye Kaya Çukuru Nazım ve Uygulama İmar Planı Planlama Raporu,** T.C. Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Ankara (6-11).

TMMOB, (2000b). **Kayaköy'ü Dünya Barış ve Dostluk Köyü Projesi: Tanıtım Raporu** TMMOB, Ankara, (1-6).

İnternet Kaynakları:

<http://www.arasikackm.com/m/fethiye-kayakoy>, 19.06.2017)

Sözlü Görüşmeler:

BÖLÜKBAŞI, G. Ev Hanımı. (20 Eylül 2016). 'Kayaköy Halıları Üzerine Görüşme' Fethiye

CEYLAN, M. Ev Hanımı. (5 Ekim 2016). 'Kaya Halıları Konulu Görüşme', Fethiye.

EROĞLU, E. F. Sosyal Bilgiler Öğrt., Araştırmacı Yazar. (20 Ağustos 2016). 'Kayaköy'ün Tarihi ve Günlük Yaşamı Konulu Görüşme', Fethiye.

ORTAABALI, N. Ev Hanımı. (5 Ekim 2016). Kayaköy Halıları Konulu Görüşme', Fethiye.

SİDEKLİ, A. Turizimci. (1 Eylül 2016). 'Kayaköy Halıları Konulu Görüşme', Fethiye.

SİDEKLİ, A. Ev Hanımı. (1 Eylül 2016). 'Kaya Halıları Üzerine Görüşme', Fethiye.

SİDEKLİ, S. Ev Hanımı. (1 Eylül 2016). 'Doğal Boyamalar Üzerine Görüşme', Fethiye.

KOCAÇINAR, L. Ev Hanımı. (1 Eylül 2016). 'Doğal Boyamalar Üzerine Görüşme' Fethiye.

TABAN, I. Araştırmacı Yazar. (20 Ağustos 2016). 'Fethiye Kayaköy Gelenek Göreneklere ve Günlük Yaşam Üzerine Görüşme' Fethiye.

URAN, G. Ev Hanımı. (1 Eylül 2016). 'Doğal Boyamalar Üzerine Görüşme' Fethiye.

YALÇINKAYA, M. Ev Hanımı. (1 Eylül 2016). ‘Kaya Halıları Üzerine Görüşme’,
Fethiye.

YILDIR, Ş. Emekli Öğretmen. (1 Eylül 2016). ‘Doğal Boyamalar Üzerine Görüşme’,
Fethiye.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Emine ERDAL SİDELİ

Doğum Yeri : Şarkikarağaç / Isparta

Doğum Yılı : 12.09.1977

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu:

Lise : Gelendost Lisesi (1994-GELENDOST)

Lisans : Süleyman Demirel Üniv.Güzel Sanatlar Fakültesi,Geleneksel Türk Sanatları

Yüksek Lisans: Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,

Geleneksel Türk Sanatları A.S.D

Yabancı Dil :

İngilizce (Orta seviye)

İş Deneyimi:

Erciyes Üniv.Yozgat MYO Halıcılık Bölümü ücretli Öğretim Görevlisi (2001-2004)

İşkur Uzman Eğitici (2013-2014)

İçel Koleji Resim Öğretmeni (2015-2016)